

طهورا

فصلنامه فرهنگے قرآنے طهورا
سال دهم، شماره سه ام، تابستان ۱۴۰۳

نذرواژه

محور حسین

اربعین بیدارک ملتھا

آنچه در این شماره میخوانیم:

القرآن

فصلنامه فرهنگی قرآنی طه‌ورا

سال دهم، شماره سی‌ام، تابستان ۱۴۰۳

صاحب امتیاز: کانون قرآن و عترت دانشگاه شیراز

شماره مجوز: ۲۲۳/ک ن ش

مدیر مسئول و سردبیر: ثمین توان

ویراستار: ثمین توان

هیئت تحریریه:

لیلا حاجی، جمیله انصاریپور، زهرا آتشی، زهرا حاجی، امیر فرخنده.

طراح و صفحه‌آرا:

فرسین فخر

لطفا جهت همکاری با نشریه طه‌ورا و کسب اطلاعات بیشتر با آیدی

@tavan77 ارتباط برقرار کنید.

quranshirazu

quranshirazu

quranshirazu

Quranshirazu

<http://farhangi.shirazu.ac.ir>

یکی از مصادیق قوت را امروز دنیای اسلام دارد

مشاهده میکند و آن، راهپیمایی

اربعین است؛

وَ اَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ.

راهپیمایی اربعین قوت اسلام است،

قوت حقیقت است، قوت جبهه‌ی

مقاومت اسلامی است

که این جور اجتماع عظیم میلیونی

راه می‌افتند

به سمت کربلا، به سمت حسین،

به سمت قلّه و اوج افتخار فداکاری

و شهادت که همه‌ی آزادگان عالم

باید از او درس بگیرند

۱۳۹۸/۱/۲۷

بسمه تعالی

حسین علیه السلام آن منبع نوری است که مردمی را که مدت‌هاست در تاریکی و خفقان زندگی در جستجوی روشنائی بوده‌اند به خود جذب می‌کند؛ و انسانی که مدت‌ها در طلب چیزی باشد وقتی حد اعلای آن را می‌یابد، از هیچ تلاش و زحمتی برای رسیدن به گمشده‌اش دریغ نمی‌کند گویی که حیات خود را در این اتصال می‌بیند. چراکه وقتی برای انسان حقیقتی آشکار شود، فطرتش به آن حقیقت متمایل می‌شود و بی توجهی به حقیقت برایش سخت‌تر از در آغوش کشیدن حقیقت است

هرگاه حقیقت حیات و ممات حسین علیه السلام بر کسی آشکار شد نفس او بر تمام دشمنان حسین(ع) در هزار و چهارصد سال پیش و هر آن کس که خویی چون دشمن حسین(ع) در حال حاضر

سخن سردبیر ۵

شهید قدس ۷

اربعین بیداری ملتها ۱۰

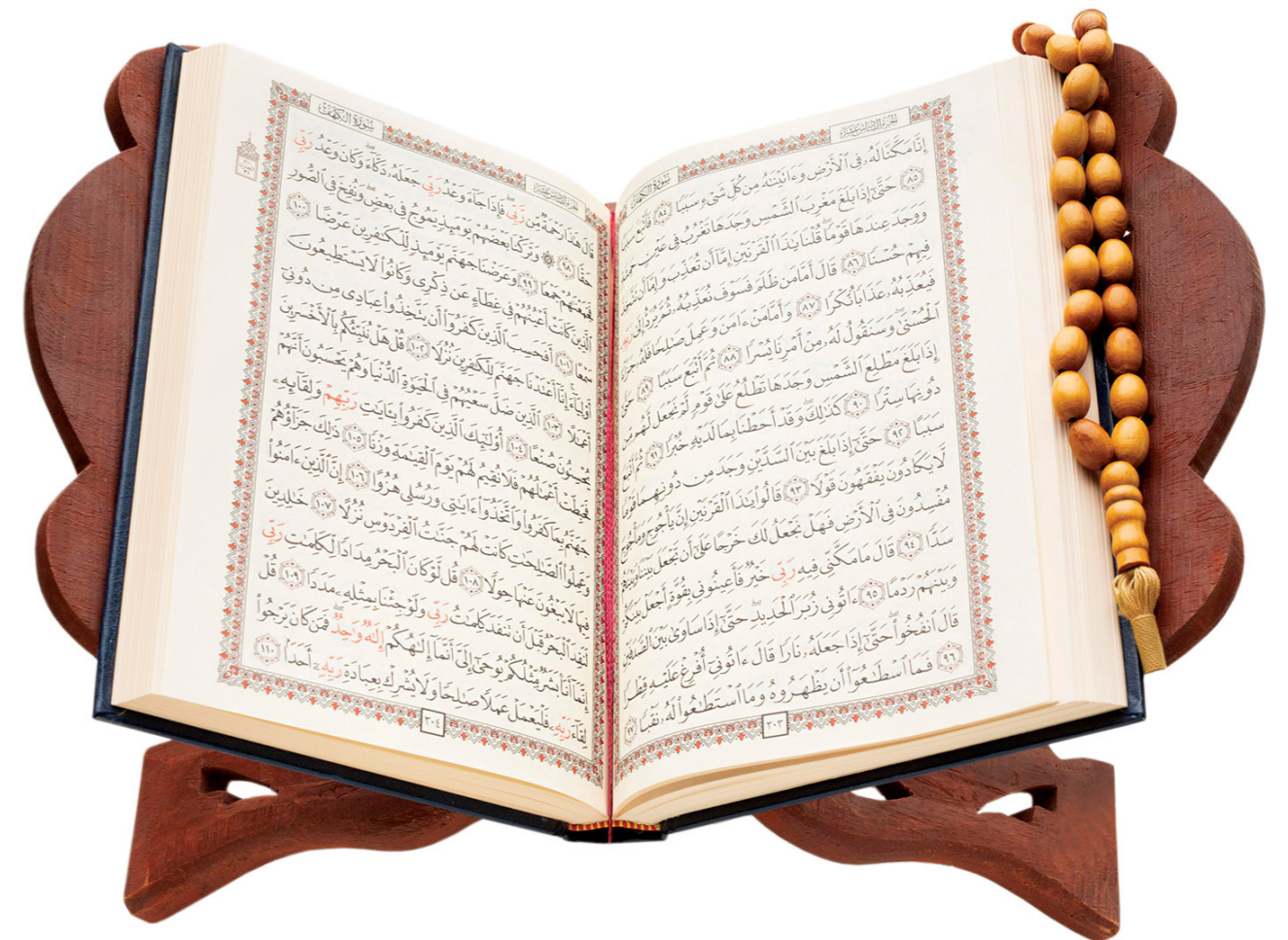
محور حسین ۱۲

بررسی جایگاه مادر ۱۵

سفرنامه کربلا ۳۹

نذر واژه ۴۳

مدافعان حریم حرم حضرت زینب(س) ۴۵

شهید قدس

زهرا حاجی کارشناسی حقوق دانشگاه امام صادق (ع)

دانش آموزان از مدرسه تعطیل شده‌اند
 با ذوق و شوق با دوستان شان به کوچه می‌روند تا بازی کنند
 صدای خنده‌شان کوچه را پر کرده است
 مادر مشغول آشپزی است
 کمی دیگر پدر از سر کار بر می‌گردد
 از گرمای هوا کاسته شده است
 خورشید کم کم غروب می‌کند
 کودکان به خانه‌هایشان باز می‌گردند تا تکالیفشان را بنویسند

دنیا دارد، غضب می‌گیرد؛ همانطور که داستان شش ماهه‌ی حسین (ع) قلبش را به درد می‌آورد، به هزاران حرمه‌ی کودک کش این دنیا نیز تنفر می‌ورزد. همانطور که داستان بی پدر شدن طفل سه ساله‌ی حسین (ع) جگرش را می‌سوزاند، داستان هزاران کودک تازه یتیم شده‌ی غزه برایش دردناک است.

همانطور که ماجرای آتش و دود و خیمه اشکش را سرازیر می‌کند، خانه‌های ویران و زندگی‌های بر باد رفته در غزه دلش را می‌لرزاند تا وقتی حق و حقیقت و فطرتی در این جهان باشد، کسانی هم هستند که با این‌ها دشمنی کنند؛ این ماییم که باید بدانیم در کجای معرکه حق و باطل ایستاده‌ایم

با شماره سی‌ام از نشریه فرهنگی قرآنی طه‌ورا در خدمت شما همراهان گرامی هستیم
 تمام تلاش ما بر این است که تا حد توانمان بگوییم و بنویسیم از او که ربّ است و معبود؛ باشد که قلممان راهی باشد در راه شناخت او

ثمین توان

سر دبیر نشریه طه‌ورا

پاییز ۱۴۰۳

هوا به یک باره به رنگ آتش در می آید
 دود آتش فضا را پر می کند
 تا چشم کار می کند نه خبری از خانه‌ای هست و نه مغازه‌ای
 در چشم بر هم زدنی شهر ویران شد
 صدای کودکان به یک باره خاموش می شود و تنها صدای آژیر آمبولانس به گوش
 می رسد

حالا بوی دود جایگزین بوی غذای مادر شده است
 حالا شهر ضاحیه در جنوب بیروت، پایتخت لبنان، به آتش کشیده شده است
 راستی چه خبر از دبیر حزب لبنان؟

یک ساعت بعد

دو ساعت بعد

دوازده ساعت بعد

بیست ساعت بعد

هیچ خبری نیست!

حال مردم جهان خوب نیست!

همه به دنبال خبری از سلامتی مردی هستند که با کارهایش مردم را مدیون خود
 کرده است

به دنبال کسی که بعد از سردار دل‌ها، چشم امیدمان به او بود

و اما بعد...

داغی بر دل مان می نشیند و داغ دل مان تازه می شود

پرچم سیاه بر حرم مطهر رضوی برافراشته می شود

مردم دور هم جمع می شوند و با گریه به هم تسلیت می گویند

مگر می شود این خبر راست باشد؟

کاش دروغ بود!

کاش خواب بود!

کاش.....

اما زندگی همیشه ما را شگفت زده می کند

آدم‌های خوب ماندنی نیستند!

خوشا به حال سید به آرزوی خویش رسید

اما وای بر ما!

هر چند، این شخصیت بزرگوار درخت کاج پرچم لبنان را با خون خویش آبیاری کرد

و به رنگ سرخ پرچم معنای دیگری بخشید

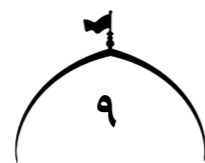
اما ما، مردم مسلمانان جهان، با همدلی و اتحاد یکدیگر

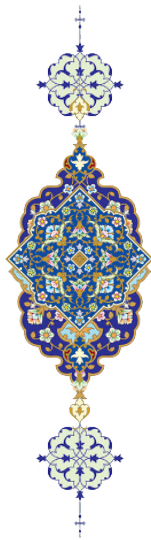
قطعا سکوت نخواهیم کرد

و در برابر آدم‌های ستمکار و زورگو خواهیم ایستاد

سید حسن نصرالله در راه آزادی مردم فلسطین شهید شد

حالا بیشتر باور داریم که «کل ارض کربلا، کل یوم عاشورا»

اربعین، بیداری ملت‌ها از جنایات اسرائیل علیه مردم غزه

جمیل انصاریپور دانشجوی دکتری الهیات دانشگاه آمان در اردن

امام حسن عسکری علیه السلام فرمودند: اربعین، نشان و نماد شیعه است. پیاده‌روی اربعین یک حرکت خودجوش مردمی برای حفظ ارزش‌های نهضت سید و سالار شهیدان (ع) است. هر ساله مشتاقان اباعبدالله الحسین با حرکت‌های خودجوش و در اجتماعات عظیمی همراه با فرارسیدن ماه صفر، خود را برای یک زیارت درونی با پای دل آماده می‌کنند. اربعین امیدی به شیعیان می‌دهد که اگر سال‌ها و قرن‌های گذشته در کربلا و در رکاب لشکر امام حسین علیه السلام نبودیم اما اکنون با حضور در همایش پیاده روی، این نقص را جبران می‌کنیم و این حرکت و حضور، تسلاهی برای دل مشتاقان است. اربعین سمبلی است از هویت افکار شیعی،

دینی، انسانی و اسلامی است و نقشی ویژه در تمدن‌سازی جهان اسلامی و تأثیری مهم در ساخت قدرت در عرصه سیاست، اجتماع و فرهنگ دارد. قوت و قدرتی برای جهان اسلام است. اربعین، بزرگ‌ترین عملیات رسانه‌ای جهان و مستحکم نمودن پیوند ملت‌ها با یکدیگر است. اگر کمی دقت داشته باشیم اربعین، علاوه بر برکات معنوی در همه حوزه‌های زندگی فردی و اجتماعی، نقش مهمی در تعامل و معاشرت فرهنگی و اجتماعی شهرستان‌ها و استان‌ها و در فضایی وسیع‌تر حتی با کشورهای مختلف دارد.

اما اربعین امسال فضایی متفاوت از سال‌های گذشته داشت؛ زیرا با شعار «کربلا، طریق الاقصی» نامگذاری شده است و اهمیت آن، با توجه به عملیات طوفان الاقصی و حوادثی که در منطقه و فلسطین اتفاق افتاده دو صد چندان شده است؛ پیاده روی اربعین نقش مهمی در نشان دادن انزجار شیعیان از اقدامات ددمنشانه اسرائیل داشته و اربعین امسال، برافراشتن پرچم فلسطین در این همایش عظیم میلیونی شیعیان، تبلوری عظیم داشت. اربعین امسال حمایت از مردم غزه را در بر داشت و این تلنگری جدی برای کشورهای استکبار بود.

محور حسین (علیه السلام)

لیلا حاجی کارشناسی ارشد ادبیات پایداری دانشگاه اسمنان

جریان دارد به نام حبّ حسین و عشق او مگر می شود با اختلاف سلیقهها رنگها و قومیتها همگی این طور کنار هم خوش باشیم دلت هم صحبتی هر چند کوتاه با زائرانی می خواهد که هیچ از احوال	عدهای در شب مسیرها و عمودها را پیاده روی می کنند و عدهای در روز انگار نذر کرده اند در آفتابی سوزان و حرارت و گرما قدم بردارند تا احوال عمه جان، زینب کبری (س)، را بهتر درک کنند در این مسیر برکتی	دل به جاده زده ام رهسپار کوی یار دیرینه ام شدم چه امیر و آقای! چه سرور و سالاری! گرمای هوای طاقت می برد و امان از کف داده ایم ولی چه گوارا سفری است زیارت ارباب بی کفن
---	---	--

آنان نمی دانی
فقط با پرسشی کوتاه فهمیده ای اهل کجاست و چند روزی هست که در مسیر به سوی
کربلا می رود
اعتقاد و باور ماست که این قدمهای هر چند کوچک و گامهای به ظاهر ناچیز گره گشا
هستند
زیارت ما به وسعت تمام زائرانی است که نیامده اند و شرایط مهبیای حضورشان نبوده
این طریق و مسیر انرژی فراوان دارد
در جاده و مسیر فوران انرژی مثبت و دریایی از احوال خوش را تجربه می کنی
ولی از همان ابتدایی که قصد سفر کرده ایم و بی تاب برای زیارت، ما را به جمع زوّار حسین
راه دادند

چه روزگار شیرینی است

این راه با نسل بشر همراه و قرین بوده تا قیام قیامت

حکایت اشک دلدادگی و سوز حسینی مفصل است

این شیفتگی مدام است که هر لحظه و هر ثانیه در دل افراد بیشتری تاثیر گذار می‌شود

همین یک رنگی و یکدلی ما را بس است تا ربیعین ۱۴۰۲ نقطه عطفی شود در روحمان

انقلابی شود در جسم خاکی و صعودی شود برای معنویت‌ها

ما محتاج خیر کثیری هستیم که در این جا به فور یافت می‌شود

ما در پی معجزه‌ها آمده‌ایم و می‌دانیم همین آمدن و رسیدن معجزه است

نعمت است!

باید شکرگزار این نعمت متعالی و برکت جاری باشیم که ما را به سوی حق طلبی هدایت

کرده است

باشد که رهروان راستین و زائرانی هوشیار باشیم

بررسی جایگاه مادر در سیره‌ی گفتاری و رفتاری پیامبر اکرم (ص)

زهرا آتشی کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی دانشگاه شیراز

چکیده

ضرورت پرداختن به جایگاه مادر به عنوان رکن اصلی خانواده، بر کسی پوشیده نیست و واضح است که برای نیل به فهم درست از این جایگاه باید به سیره‌ی معصومین و به خصوص پیامبر اکرم (ص) مراجعه کرد

در این مقاله سعی شده است که با تمرکز بر احادیث رسول خدا (ص) و سیره‌ی رفتاری ایشان به دیدگاه آن حضرت در خصوص جایگاه مادر دست‌یافت

ابتدا سعی شده است که احادیثی که هم در مورد پدر و هم مادر است؛ مورد مطالعه قرار گیرد و اثراتی که در آیات و روایات در مورد

مقدمه

احسان و یا عاق پدر و مادر می‌باشد؛ بررسی شود سپس احادیثی که تنها به جایگاه مادر می‌پردازند؛ مورد اشاره قرار خواهند گرفت. از جمله: ثواب احسان به مادر، لزوم پاسخگویی به مادر قبل از پدر، ثواب بارداری و شیردهی مادر در نزد خداوند می‌توان اشاره کرد

در این مقاله سعی شده است با روش توصیفی تحلیلی و جمع‌آوری اطلاعات به روش کتابخانه‌ای به دیدگاه پیامبر اسلام در خصوص جایگاه مادر دست‌یافت

کلمات کلیدی: مادر، پیامبر اکرم، احادیث، سیره، فرزند

مادر بر فرزندان ۲. لزوم احسان و محبت به مادر ۳. لزوم احسان به مادر قبل از پدر ۴. لزوم اجابت مادر قبل از پدر ۵. احسان به مادر بالاتر از جهاد ۶. احسان به مادر مشرک ۷؛ و اجر مادر در زمان‌های خاصی مانند باردهی و شیردهی

در خصوص پیشینه این مقاله باید گفت که تاکنون نگارنده‌ی این مقاله در حوزه‌ی مادر، مطالعات موردی در خصوص سخنان پیامبر (ص) را مشاهده نکرده است که ضرورت نوشتن این مقاله را موجب شده است

سوالاتی که در این تحقیق بدان‌ها پرداخته شد عبارتند از: ۱. آیا در قرآن پیرامون حق والدین و به‌خصوص مادر صحبت شده است؟ ۲. آیا در سخنان پیامبر اسلام در مورد حق پدر و مادر و بالأخص مادر سفارشی شده است؟

۳. سیره‌ی رفتاری پیامبر اکرم نشان‌دهنده‌ی چگونه برخوردی با پدر و مادر و خصوصاً مادر است؟ در این مقاله سعی شده است با روش توصیفی تحلیلی و جمع‌آوری اطلاعات به روش کتابخانه‌ای به دیدگاه پیامبر اسلام در خصوص جایگاه مادر دست یافت

۲. متن مقاله

۲،۱. معنای مادر در لغت أم: مادر، اصل و پایه هر

چیزی که چیزهای دیگر به آن منضمّ شود ... استعمال آن در مادر حقیقی به‌قدری شهرت دارد که احتمال داده می‌شود: در «مادر» حقیقت و در معانی دیگر مجاز است. (قرشی بنایی، ۱۴۱۲ق، ج ۱؛ ص ۱۱۳ و ۱۱۴) ۲،۲. آیاتی در مورد احسان و عاق پدر و مادر گرچه عواطف انسانی و مسئله حقیقت‌سناسی به‌تنهایی برای رعایت احترام در برابر والدین کافی است، ولی

از آنجاکه اسلام حتی در مسائلی که هم عقل در آن استقلال کامل دارد و هم عاطفه آن را به‌وضوح درمی‌یابد، سکوت روا نمی‌دارد، بلکه به‌عنوان تأکید در این‌گونه موارد هم دستورات لازم را صادر می‌کند در مورد احترام والدین آن قدر تأکید کرده است که در کمتر مسئله‌ای دیده می‌شود. (مکارم شیرازی، ۱۳۷۴ش، ج ۱۲، ص: ۷۸)

در مورد وجوب احسان به پدر و مادر و حرمت عاق ایشان آیات زیادی در قرآن آمده است؛ مانند

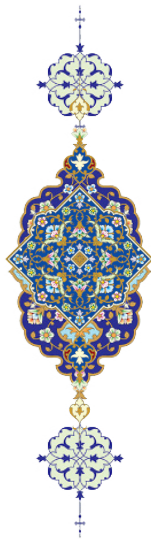
۱. «و (به یاد آورید) زمانی را که از بنی اسرائیل پیمان گرفتیم که جز خداوند یگانه را پرستش نکنید و به پدر و مادر و نزدیکان و یتیمان و بینوایان نیکی کنید و به مردم نیک بگویید نماز را برپا دارید و زکات بدهید. سپس (باینکه پیمان بسته بودید) همه شما- جز عده کمی- سرپیچی کردید و

(از وفای به پیمان خود) روی‌گردان شدید.» (بقره، ۸۳) نکته‌ای که در این آیه رعایت شده، این است که در طبقاتی که امر به احسان به آنان نموده، ترتیب را رعایت کرده، اول آن طبقات را ذکر کرده، که احسان به او از همه طبقات دیگر مهمتر است و بعد طبقه دیگری را ذکر کرده، که باز نسبت به سایر طبقات استحقاق بیشتری برای احسان دارد، اول پدر و مادران را ذکر کرده، که پیداست از هر طبقه دیگری به احسان مستحقترند، چون پدر و مادر ریشه اصلی است که آدمی به آن دو اتکاء دارد و جوانه وجودش روی آن دو تنه روئیده، پس آن دو از سایر خویشاوندان به آدمی نزدیکترند. (طباطبایی، ۱۴۱۷ق، ج ۱، ص: ۲۱۹)

۲. «و خدا را بپرستید! و هیچ چیز را همتای او قرار ندهید! و به پدر و مادر، نیکی کنید

همچنین به خویشاوندان و یتیمان و مسکینان، همسایه نزدیک، همسایه دور، دوست و هم‌نشین، واماندگان در سفر، بردگانی که مالک آن‌ها هستید زیرا خداوند، کسی را که متکبر و فخر فروش است، (و از ادای حقوق دیگران سرباز می‌زند)، دوست نمی‌دارد.» (۳۶)، (نساء، ۳۶)

حق پدر و مادر از مسائلی است که در قرآن مجید زیاد روی آن تکیه شده و کمتر موضوعی است که این قدر مورد تأکید واقع شده باشد. از این تعبیرهای مکرر استفاده می‌شود که میان حق خداوند و حقوق والدین ارتباط و پیوندی است و در حقیقت چنین است چون بزرگ‌ترین نعمت، نعمت هستی و حیات است که در درجه اول از ناحیه خدا است و در مراحل بعد به پدر و مادر ارتباط دارد، زیرا که فرزند، بخشی از وجود پدر و مادر است، بنابراین

ترک حقوق پدر و مادر، هم دوش شرک به- خدا است. (مکارم شیرازی، ۱۳۷۴ ش، ج ۳، ص: ۳۷۹)

۳. بگو: «بیایید آنچه را پروردگارتان بر شما حرام کرده است برایتان بخوانم؛ اینکه چیزی را شریک خدا قرار ندهید! و به پدر و مادر نیکی کنید! و فرزندان را از (ترس) فقر، نکشید! ما شما و آن‌ها را روزی می‌دهیم و نزدیک کارهای زشت نروید، چه آشکار باشد چه پنهان! و انسانی را که خداوند محترم شمرده، به قتل نرسانید! مگر بهحق (و از روی استحقاق) این چیزی است که خداوند شما را به آن سفارش کرده، شاید درک کنید!» (انعام، ۱۵۱)

ذکر نیکی به پدر و مادر، بلافاصله بعد از مبارزه با شرک و قبل از دستورهای مهمی همانند تحریم قتل نفس و اجرای اصول عدالت، دلیل بر اهمیت فوق العاده حق پدر و مادر در دستورهای

اسلامی است این موضوع وقتی روشن‌تر می‌شود که توجه کنیم بهجای تحریم «آزار پدر و مادر» که هماهنگ با سایر تحریم‌های این آیه است، موضوع احسان و نیکی کردن، ذکر شده است یعنی نه تنها ایجاد ناراحتی برای آن‌ها حرام است بلکه علاوه بر آن، احسان و نیکی در مورد آنان نیز لازم و ضروری است. (مکارم شیرازی، ۱۳۷۴ ش، ج ۶، ص: ۳۳)

۴ «پروردگارت فرمان داده: جز او را نپرستید! و به پدر و مادر نیکی کنید! هرگاه یکی از آن دو، یا هر دوی آن‌ها، نزد تو به سن پیری رسند، کمترین اهانتی به آن‌ها روا مدار! و بر آن‌ها فریاد مزن! و گفتار لطیف و سنجیده و بزرگووارانه به آن‌ها بگو! (۲۳) و بالهای تواضع خویش را از محبت و لطف، در برابر آنان فرود آر! و بگو:

«پروردگارا! همانگونه که آن‌ها مرا در کوچکی تربیت کردند، مشمول رحمتشان قرار ده!» (۲۴). (اسراء، ۲۳ و ۲۴)

خداوند در آیه‌ی ۲۳ سوره‌ی اسرا به انسان‌ها هشدار می‌دهند که مبدا کم‌ترین اهانت و توهینی به مادر و پدر خود روا دارید و با ایشان به نرمی و لطافت صحبت کنید؛ تا شاید ذره‌ای از محبتی که در کودکی به ما ارزانی داشته‌اند جبران شود

۵. «و هرگاه آن دو، تلاش کنند که تو چیزی را همتای من قرار دهی، که از آن آگاهی نداری (بلکه می‌دانی باطل است)، از ایشان اطاعت مکن، ولی با آن دو، در دنیا

به طرز شایسته‌های رفتار کن و از راه کسانی پیروی کن که توبه کنان بهسوی من آمده‌اند سپس بازگشت همه شما بهسوی من است و من شما را از آنچه عمل می‌کردید آگاه می‌کنم.» (لقمان، ۱۵)

اهمیت احسان به پدر و مادر تا آن پایه است که هم قرآن و هم روایات صریحاً توصیه می‌کنند که حتی اگر پدر و مادر کافر باشند رعایت احترامشان

لازم است. (مکارم شیرازی، ۱۳۷۴ ش، ج ۱۲، ص: ۷۹)

۲،۳. احسان به مادر در قرآن در این دو آیه در کنار سفارش احسان به والدین، به‌طور خاص در خصوص مادر سفارش شده است

۱. «و ما به انسان درباره پدر و مادرش سفارش کردیم مادرش او را با ناتوانی روی ناتوانی حمل کرد (به هنگام بارداری هرروز رنج و ناراحتی تازه‌ای را متحمل می‌شد)،

دوران شیرخوارگی او در دو سال پایان می‌یابد (آری به او توصیه کردم) که برای من و برای پدر و مادرت شکر بجا آور که بازگشت (همه شما) بهسوی من است!» (لقمان، ۱۴)

مادر در این ۳۳ ماه (دوران حمل و دوران شیرخوارگی) بزرگترین فداکاری را هم از نظر روحی و عاطفی و هم از نظر جسمی، هم از جهت خدمات در مورد فرزندش انجام می‌دهد. جالب اینکه

در آغاز توصیه درباره هر دو می‌کند ولی به هنگام بیان زحمات و خدمات تکیه روی زحمات مادر می‌نماید تا انسان را متوجه ایثارگری‌ها و حق عظیم او می‌سازد. (مکارم شیرازی، ۱۳۷۴ش، ج ۱۷، ص: ۴۱)

۲. «ما به انسان توصیه کردیم که به پدر و مادرش نیکی کند، مادرش او را با ناراحتی حمل می‌کند و با ناراحتی بر زمین می‌گذارد و دوران حمل و از شیر بازگرفتنش سی ماه است تا زمانی که به کمال قدرت و رشد برسد و به چهل سالگی بالغ گردد می‌گوید: «پروردگارا! مرا توفیق ده تا شکر نعمتی را که به من و پدر و مادرم دادی بجا آورم و کار شایسته‌های انجام دهم که از آن خشنود باشی و فرزندان مرا صالح گردان من بهسوی تو باز می‌گردم و توبه می‌کنم و من

از مسلمانانم!» (احقاف، ۱۵)

آیه مبنی بر توصیه و تأکید درباره خوش رفتاری و حسن سلوک با پدر و مادر است و برای اثبات و جلب نظر فرزندان دوران حمل مادران را یادآوری می‌نماید که به کراهت دوره حاملگی خودشان را می‌گذرانند و پیوسته در مشقت بسر می‌برند و سنگینی حمل و بار درونی آنان نیز هر روز رو به افزایش است و همچنین حزن و اندوه زایش قلب آنان را می‌آزارد تا هنگام وضع حمل که بسیار سخت و دشوار است و برحسب بعضی روایات چنانچه در آن حال به خطر افتد حائز درجه‌ای از شهادت خواهد بود؛ و نیز به‌منظور جلب نظر رأفت فرزندان نسبت به مادران مدت حاملگی و دوره رضاع و شیرخوارگی نوزاد را یادآوری می‌نماید که از نیرو و شیره جان و بدن خود او را غذا می‌دهد و رشد و نیرو می‌بخشد و مجموع دوره حاملگی و اوضاع که به نوزاد خود شیر می‌دهد سی ماه به طول خواهد انجامید و نظر به این که برحسب طبع رشد نوزاد باید دو سال دوره ارتفاع را بگذرانند. (حسنی همدانی، ۱۴۰۴ ق، ج ۱۵، ص: ۲۵۷)

حال که در مورد احسان و احترام به پدر و مادر در قرآن تا این اندازه سفارش شده است، باید دید معنای این احسان چیست؟

۲.۴. معنای برّ و احسان در لغت

در کتاب مفردات راغب «برّ به والدین» را این گونه معنی می‌کند: گسترش در احسان به والدین و ضد «بر» عقوق است. (راغب اصفهانی، ۱۴۱۲ هـ ق، ص: ۱۱۴)

۲.۵. معنای احسان در روایات

در مورد معنا و حدود احسان در روایتی از امام صادق (ع) می‌خوانیم:
«أبی ولاد حنّاط گوید: از امام صادق (ع) پرسیدم از قول خدا عزوجل «و به والدین احسان کنید» (۲۳ سوره اسراء) این احسان چیست؟

فرمود: احسان این است که به خوشی با آنها یار باشی و آنها را وانداری که آنچه را نیاز دارند از تو بخواهند و اگرچه توانگر باشند (یعنی حوائج آنها را نگفته فراهم کنی) مگر نیست که خدا عزوجل می‌فرماید: «به احسان کردن نرسید تا آنکه از آنچه دوست دارید انفاق کنید» (۹۲ سوره آل عمران) سپس امام صادق (ع) فرمود: و اما قول خدا عزوجل: «اگر چنانچه یکی از آنها یا هر دو نزد تو به دوران پیری رسیدند به آنها ف مگو و با آنها درشتی مکن» (۲۳ سوره اسراء) فرمود: یعنی اگر تو را به تنگ آوردند به آنها مگواف و اگر تو را زدند با آنها درشتی مکن، فرمود: «و به آنها با احترام سخن بگو» فرمود: یعنی اگر تو را زدند به آنها

بگو: خدا شمارا بیامرزاد، این است گفتار کریمانه و محترمانه، فرمود: «از روی مهربانی در برابر آن‌ها زبونی و فروتنی کن» فرمود: یعنی چشم به آن‌ها خیره مکن و جز با مهر و دلسوزی به آن‌ها نگاه مینداز و آواز خود را بر آواز آن‌ها میفرز و دست بالای دست آن‌ها مدار و بر آن‌ها پیشی مگیر.» (کلینی، ۱۴۰۷ ق، ج ۲؛ ص ۱۵۷ و ۱۵۸)

۲۶. لزوم احترام و محبت به پدر و مادر و آثار آن

در خصوص لزوم احسان به پدر و مادر در احادیث متفاوتی از وجوب احترام به ایشان و نهی از ترک آن سخن به میان آمده است مانند دو حدیث ذیل

۱. امام صادق (ع) می‌فرماید: «مردی نزد پیغمبر (ص) آمد و گفت: یا رسول‌الله، به من سفارشی فرما، در پاسخ فرمود: چیزی را با خدا شریک مگیر گرچه به آتش سوخته و شکنجه شوی جز آنکه دلت وابسته به ایمان به خدای واحد باشد و پدر و مادر خود را فرمان‌بر باش و به آن‌ها احسان کن چه زنده باشند و چه مرده و اگر به تو فرمان دهند از خاندان و دارائی خود دست بکش، دست بکش زیرا این از ایمان است.» (کلینی، ۱۴۰۷ ق، ج ۲؛ ص ۱۵۸)

در این حدیث نیز مانند آیات با تأکید بیش‌تری ایمان به خدا را در کنار احسان به والدین قرار داده‌شده است

۲. پیامبر (ص): «سه چیز است که هیچ‌کس بترک آن مجاز نیست، نیکی با پدر و مادر مسلمان باشند یا کافر وفای به عهد برای مسلمان یا کافر و رد امانت مسلمان یا کافر.» (پاینده، ۱۳۸۲ ش، ص ۴۱۶)

در خصوص نتایج احترام به پدر و مادر نیز احادیثی از پیامبر (ص) وارد شده است که موجب ترغیب فرزندان به‌سوی احسان به والدین خواهد شد و جنبه‌ی تربیتی و تشویقی خواهد داشت

۱. پیامبر اکرم (ص): «خشنودی خدا در خشنودی پدر و مادر است و دلگیری وی در دلگیری آن‌ها است.» (پاینده، ۱۳۸۲ ش، ص ۵۰۳)

در این حدیث حتی خشنودی خداوند در گرو خشنودی پدر و مادر دانسته شده است که نشان از اهمیت والای این عمل دارد

۲. پیامبر (ص) می‌فرماید: «کسی که مطیع پدر و مادر و پروردگار خویش باشد در اعلا‌ی بهشت است.» (پاینده، ۱۳۸۲ ش، ص ۵۷۸)

۳. رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌فرمود: «مردی به عیسی بن مریم علیه‌السلام گفت: ای آموزگار خوبی‌ها! مرا به کاری راهنمایی کن که بدان به بهشت درآیم. عیسی علیه‌السلام به

او فرمود: از خداوند در نهان و آشکار پروا کن و به پدر و مادرت نیکی نما.» (نوری، ۱۴۰۸ ق، ج ۱۵؛ ص ۱۷۵)

۴. پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌فرمود: «وارد بهشت شدم صدای انسانی را شنیدم، گفتم این کیست؟ گفتند: حارث بن لقمان انصاری است. او به پدر و مادرش نیکی می‌کرد و شایسته درجات بالا گردید.» (نوری، ۱۴۰۸ ق، ج ۱۵؛ ص ۱۷۶)

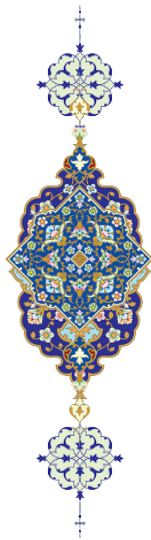
۵. پیامبر اکرم (ص): «سه چیز است که در هر که باشد خداوند وی را پناه دهد و به بهشت برد، مدارا با ناتوان و مهربانی با پدر و مادر و نیکی با زیردست.» (پاینده، ۱۳۸۲ ش، ص ۴۲۲)

در ۳ حدیث بالا یکی از آثاری که برای احسان به پدر و مادر ذکر شده است؛ ورود به بهشت است و پرواضح است فردی که وارد بهشت می‌شود مشمول رحمت الهی است

۶. رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌فرمود: «هر کس مورد رضایت پدر و مادرش باشد دو در بهشت به روی او باز می‌شود و اگر یکی از آن دو از وی راضی باشد یک در باز می‌شود.» (نوری، ۱۴۰۸ ق، ج ۱۵؛ ص ۱۷۵)

از این حدیث می‌توان

دریافت، فرد باید سعی کند که هم پدر و هم مادر خود را خشنود کند تا بتواند از تمام لذایذ بهشت بهره‌مند شود.

۷. پیامبر اکرم (ص): «صدقه به‌موقع و نیکوکاری و نیکی با پدر و مادر و پیوستگی خویشاوند بدبختی را به خوشبختی مبدل کند و عمر را افزایش دهد و از مرگهای بد جلوگیری کند.» (پاینده،

۱۳۸۲ش، ص ۵۴۹) ۸. رسول خدا (ص) می‌فرمایند: «نیکی با پدر و مادر عمر را افزون کند و دروغ روزی را کاهش دهد و دعا قضا را دفع کند.» (پاینده، ۱۳۸۲ش، ص ۳۳۳) در دو حدیث بالا یکی از آثار نیکی به پدر و مادر را افزایش عمر دانسته شده است. علاوه بر آن در حدیث بالا اضافه می‌کند که نیکی

به پدر و مادر از مرگهای بد نیز جلوگیری می‌کند ۹. رسول خدا صلی‌الله علیه و آله فرمود: «هر کس که نیکی به پدر و مادر و صلح‌رحم را برای من به عهده بگیرد من فزونی مال و عمر و نیز محبت در میان خویشاوندان را برای او عهده‌دار می‌شوم.» (نوری، ۱۴۰۸ق، ج ۱۵؛ ص ۱۷۶) در این حدیث حتی

فزونی و افزایش مال نیز به برکات این عمل افزوده شده است

۱۰. از امام باقر به قول از رسول خدا آمده است که ایشان فرمود: «نیکی به پدر و مادر و صلح‌رحم حساب را (در قیامت) آسان می‌سازد. سپس حضرت این آیه را تلاوت کرد که: «و کسانی که پیوندهایی را که خدا دستور به برقراری آن داده، برقرار می‌دارند. (رعد، ۲۱)» (مجلسی، ۱۴۰۳ ق، ج ۷۱؛ ص ۹۸)

در این حدیث یکی از آثاری که برای محبت به پدر و مادر ذکر شده است؛ آسانی حسابرسی در قیامت است که هر فردی آرزوی آن را دارد

۱۱. عبدالرحمن بن سمره گوید: «روزی نزد رسول خدا صلی‌الله علیه و آله بودیم. حضرت فرمود: من دیشب عجایبی دیدم ... تا آن که گوید: دیدم مردی از امتم

را که فرشته مرگ آمده بود تا جانش را بگیرد ولی نیکی او به پدر و مادرش آمد و فرشته مرگ را از او بازداشت.» (ابن بابویه، ۱۳۷۶ش، النص؛ ص ۲۳۰)

۱۲. رسول خدا صلی‌الله علیه و آله فرمود: «برترین چیزی که به دست می‌آوری به دست آوردن (دل) پدر و مادر است و برترین خدمت، خدمت به پدر و مادر و برترین صدقه به آنان و برترین خواب، خواب در کنار پدر و مادر است.» (نوری، ۱۴۰۸ق، ج ۱۵؛ ص ۲۰۱)

۱۳. پیامبر فرمود: «حاضران از امتم و غائبان آنان و همه آنها که در اصلاص مردان و در رحمهای مادران هستند را تا روز قیامت به نیکی به پدر و مادر سفارش می‌کنم، گرچه فردی از آنان برای نیکی به پدر و مادر دو سال مسافرت کند؛ چراکه این از دین

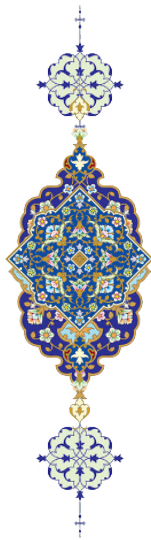
محسوب می‌شود.» (طبرسی، ۱۳۸۵ق / ۱۹۶۵م / ۱۳۴۴ش، النص؛ ص ۱۶۳)

۱۴. رسول خدا صلی‌الله علیه و آله فرمود: «مردی نیست که نگاه مرحمت به پدر و مادرش بنماید مگر اینکه خداوند برای هر نگاه برای او یک حج مقبول می‌نویسد.» (نوری، ۱۴۰۸ق، ج ۱۵؛ ص ۲۰۴) (پاینده، ۱۳۸۲ش، ص ۷۰۷)

در حدیث بالا هر نگاه محبت‌آمیز به پدر و مادر معادل یک حج مقبول دانسته شده است و اگر فردی هر روز ده‌بار به پدر و مادرش چنین نگاهی بیندازد؛ چند حج مقبول کارنامه‌ی خود خواهد داشت و حتی در حدیث ذیل پیامبر (ص) افرادی که به پدر و مادر خود نیکی می‌کنند را صاحبان عقل معرفی می‌کنند

۱۵. رسول خدا صلی‌الله علیه و آله: «خوبان شما

صاحبان عقل هستند. سؤال شد: ای رسول خدا! صاحبان عقل کیانند؟ حضرت فرمود: اینان صاحبان اخلاق نیکو ... و کسانی اند که به پدر و مادر نیکی می‌کنند...» (کلینی، ۱۴۰۷ق، ج ۲؛ ص ۲۴۰)

۱۶. در حدیثی دیگر از پیامبر اسلام (ص) می‌خوانیم: «نیکی با پدر و مادر جای جهاد را می‌گیرد.» (پاینده، ۱۳۸۲ش، ص ۳۷۲)

در این حدیث نیکی به پدر و مادر هم‌ردیف جهاد شمرده شده است. در احادیث دیگر نیز احسان به والدین از جهاد و

پیکار در راه خداوند بالاتر شمرده شده است مانند

۱. پیامبر اکرم (ص): «بهترین کارها در نزد خدا نماز به وقت است آنگاه نیکی با پدر و مادر آنگاه جنگ در راه خدا.» (پاینده، ۱۳۸۲ش، ص ۱۶۷)

۲. فرمود: «مردی نزد رسول خدا (ص) آمد و

گفت: یا رسول الله! بهراستی من شوق به جهاد دارم و در آن بانشاط و نیرومندم. گوید: پیغمبر فرمود: پس در راه خدا جهاد کن زیرا اگر کشته شوی پیش خدا زنده‌ای و روزی خوری و اگر در راه

بمیری اجر تو بر عهده خدا است و اگر برگردی از گناهان پاک شدی چون روزی که زائیده شدی عرض کرد: یا رسول الله، بهراستی برای

من پدر و مادر پیری هستند و معتقدند که به من انس دارند و بد دارند که من از نزد آنها برای جهاد بیرون

روم، رسول خدا (ص) فرمود: پس با پدر و مادرت بمان

که سوگند بدان که جان من در دست او است هرآینه یک شبانه‌روز مأنوس بودن آنان با تو بهتر است از جهاد یک سال.» (کلینی، ۱۴۰۷ق، ج ۲؛ ص ۱۶۰)

۳. رسول خدا صلی الله علیه و آله آمده که: «به آن کس که جانم در دست

اوست انسگیری پدر و مادر یک شبانه‌روز با تو بالاتر از جهاد یک سال است.» (کلینی، ۱۴۰۷ق، ج ۲؛ ص ۱۶۰)

در حدیث زیر حتی نیکی به پدر و مادر و خوشحال کردن آنها از هجرت نیز بالاتر شمرده شده است

- مردی گفت: «ای رسول خدا! نزد شما آمده‌ام تا با شما بر هجرت بیعت کنم و پدر و مادرم را در حالی که می‌گریستند رها کرده‌ام. حضرت فرمود: برگرد پیش آنان و آنان را شاد کن تا خندان شوند.» (نوری، ۱۴۰۸ق، ج ۱۵؛ ص ۱۷۶)

۲،۷. عاق والدین و معنای

آن عقوق والدین در روایات ما از گناهان کبیره دانسته شده است (کلینی، ۱۴۰۷ق، ج ۲؛ ص ۲۷۶) و همان‌گونه که احسان به پدر و مادر دارای اجر و پاداش دنیوی و اخروی خواهد بود؛ نارضایتی

پدر و مادر و عاق آنها نیز عواقب سوء برای فرزند در پی خواهد داشت. ابتدا باید دانست چه عواملی باعث می‌شود که فرد مورد عاق پدر و مادر قرار گیرد

گفته شد: ای رسول خدا! عقوق والدین چیست؟ حضرت فرمود: «پدر و مادر دستور می‌دهند و فرزند از آنان اطاعت نمی‌کند و آن دو از فرزند چیزی می‌طلبند ولی فرزند آنان را محروم

می‌سازد و چون فرزند آنان را می‌بیند آن‌گونه که شایسته و بایسته آنان است به آنان تعظیم نمی‌کند...» (نوری، ۱۴۰۸ق، ج ۱۵؛ ص ۱۹۳ و ۱۹۴)

۲،۸. نتایج عاق پدر و مادر در خصوص نتایج و تبعات عاق پدر و مادر می‌توان به دو گونه تبعات دنیوی و اخروی را بیان می‌کنند

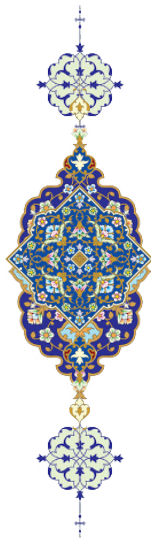
۲،۸،۱. نتایج دنیوی از جمله در سه حدیث

از پیامبر (ص) نتایج دنیوی فردی که عاق شده است مورد بررسی قرار می‌دهیم

۱. «خدای والا، از همه گناهان هر چه را خواهد تا روز رستاخیز مؤخر دارد مگر نارضایتی پدر و مادر که خدا

سزای آن را در زندگی دنیا پیش از مرگ دهد.» (پاینده، ۱۳۸۲ش، ص ۶۱۲)

۲. در حدیثی دیگر از رسول خدا آمده است: «پنج چیز است که خدا مرتکب

آن را زود کیفر می‌دهد ستم و خیانت و بد-رفتاری با پدر و مادر و بریدن از خویشاوندان و حق‌نشناسی.» (پاینده، ۱۳۸۲ش، ص ۴۶۳)

۳. حضرت رسول صلی‌الله علیه و آله بر حارث در بیماری‌اش که در آن بیماری مُرد وارد شد، حضرت فرمود بگو: لا اله الا الله ولی صلی‌الله علیه و آله بنده بود. پیامبر صلی‌الله علیه و آله فهمید که این بند آمدن زبان به

دلیل عقوق والدین است. مادرش را خواست و حضرت واسطه شد که مادرش از او راضی گردد مادر راضی شد و خداوند زبانش را گشود تا آن‌که به لا اله الا الله گواهی داد و بر این حالت مُرد (نوری، ۱۴۰۸ق، ج ۱۵؛ ص ۱۹۶)

و مشابه همین داستان و با عدم ذکر فرد محتضر در امالی مفید آمده است. (مفید، ۱۴۱۳ق، النص؛

ص ۲۸۷ و ۲۸۸)

۴. پیامبر صلی‌الله علیه و آله فرمود: «هر کس پدر و مادرش را آزار دهد مرا آزار داده است و هر کس مرا آزار دهد خدا را آزار کرده است و هر کس خدا را آزار نماید او ملعون است.» (نوری، ۱۴۰۸ق، ج ۱۵؛ ص ۱۹۳)

۵. و در حدیثی دیگر از پیامبر (ص) می‌خوانیم: «سه گناه است که باوجود آن هیچ کار نیکی سودمند نیست

شریک قرار دادن برای خدا و ناخشنودی پدر و مادر و فرار از جنگ. (پاینده، ۱۳۸۲ش، ص ۴۰۸) در این حدیث ناخشنودی پدر و مادر در ردیف شرک به خداوند قرار داده شده است که از گناهان کبیره است و در مورد شرک به خدا از پیامبر (ص) آمده است: «بزرگترین گناهان کبیره شرک‌ورزی به خدا و عقوق والدین است.» (نوری، ۱۴۰۸ق، ج ۱۵؛ ص ۱۹۳) که قبح شرک به خدا به تبع می‌توان از آن بدی عاق پدر و مادر را دریافت

۲۸،۲. نتایج اخروی و در احادیث زیر آثار اخروی عاق پدر و مادر بیان شده است

۱. پیامبر اکرم (ص): «سه کس‌اند که داخل بهشت نمی‌شوند عاق پدر و مادر و دیوث و زنان مردنما.» (پاینده، ۱۳۸۲ش، ص ۴۰۴)

۲. رسول خدا (ص) فرمود: «تیکرقتار باش (با پدر و

مادر) و در بهشت باش و اگر عاق و جفاکار باشی، پس به دوزخ بساز.» (کلینی، ۱۴۰۷ق، ج ۲؛ ص ۳۴۸)

۳. رسول خدا صلی‌الله علیه و آله فرمود: «سه نفر از آتش بازداشته نمی‌شوند: ۱- عاق والدین ۲- کسی که همیشه شراب می‌خورد ۳- و کسی که به عطایش مَنّت می‌گذارد.» (نوری، ۱۴۰۸ق، ج ۱۵؛ ص ۱۹۳ و ۱۹۴)

۴. پیامبر صلی‌الله علیه و آله فرمود: «سه نفر در روز قیامت فراموش شده‌اند و خداوند با آنان سخن نمی‌گوید و به آنان نگاه نمی‌کند و آنان را تزکیه نمی‌نماید و برای آنان عذاب دردناکی است: ۱- کسی که قدر را تکذیب می‌کند، ۲- کسی که همیشه شراب می‌خورد، ۳- عاق والدین.» (نوری، ۱۴۰۸ق، ج ۱۵؛ ص ۱۹۴)

در این دو حدیث اخیر فردی که مورد عاق

والدین قرار گرفته، در ردیف فرد شراب‌خوار گذاشته شده است که قبح این عمل را نشان می‌دهد

۲،۹. دیگر احادیث در خصوص جایگاه پدر و مادر در دو حدیث ذیل از ایشان همان‌طور که آثار احسان به پدر و مادر آمده است آثار عاق به ایشان نیز آورده شده است

۱. «هر که پدر و مادر خویش را خشنود کند خدا را خشنود کرده و هر که پدر و مادر خویش را خشمگین کند خدا را خشمگین کرده است.» (پاینده، ۱۳۸۲ش، ص ۷۶۰)

۲. پیامبر صلی‌الله علیه و آله فرمود: «میان پیامبران و فرد نیکوکار (به پدر و مادر) یک درجه فاصله است و میان عاق والدین و فرعونها (باز) یک درجه (درجه) فاصله است.» (نوری، ۱۴۰۸ق، ج ۱۵؛ ص ۱۷۶)

۳. «تملق گفتن جز از

پدر و مادر و پیشوای عادل روا نباشد و نکوئی جز پیش فرد شرافتمند و دین‌دار به ثمر نرسد.» (پاینده، ۱۳۸۲ ش، ص ۶۸۳)

همان‌طور که می‌دانید تملق از نظر اخلاقی مذموم است و حتی در بسیاری از احادیث ما مورد نکوهش قرار گرفته شده و فرد مؤمن را از این صفت بری دانسته‌اند (ابن شعبه حرانی، ۱۴۰۴ / ۱۳۶۳ ق، ص ۲۹۷) ولی در خصوص پدر و مادر که این‌همه برای فرزند خویش زحمت کشیده‌اند تملق و چاپلوسی جایز است تا شاید قدری از محبت ایشان را جبران کند

۲،۱۰. احادیث بیانگر جایگاه اختصاصی مادر در بخش بالاتر احادیثی در خصوص احسان به والدین آورده شده است؛ در این بخش احادیثی را مورد بررسی قرار می‌دهیم که تنها در رابطه با محبت به مادر و

احسان به ایشان به‌طور ویژه سفارش شده است؛ تا بتوان به جایگاه والای مادر در اسلام دست‌یافت ۲،۱۰،۱. آثار احسان و

محبت به مادر پیامبر (ص) فرمودند: «هر که پیشانی مادر خویش را ببوسد از آتش جهنم مصون شود.» (پاینده، ۱۳۸۲ ش، ص ۷۵۱)

که نشان‌دهنده‌ی جایگاه عظیم مادر و یکی از آثاری است که فرد در اثر محبت و احسان به مادرش به دست می‌آورد

۲،۱۰،۲. لزوم احسان به مادر قبل از پدر

در قسمت بالا در خصوص احسان به والدین و ثواب آن سخن به میان آورده شد ولی اگر بخواهیم در مورد این‌که آیا در احسان به والدین مادر بر پدر مقدم است یا پدر بر مادر لازم است به حدیث ذیل توجه کنیم

۱. رسول اکرم (ص):

«مادر خود، مادر خود، مادر خود را رعایت کن، سپس پدر خود را و پس‌از آن کسانی را که به تو نزدیک‌ترند.» (پاینده، ۱۳۸۲ ش، ص ۲۶۳)

بر طبق این حدیث فرد باید اول حق مادر خویش را ادا کرده و مراعات حال او را بکند و سپس به پدر خویش را رعایت کند

۲. از امام صادق (ع) که مردی نزد پیغمبر آمد و گفت: یا رسول الله، به که احسان کنم؟

فرمود: به مادرت، گفت سپس به که؟ فرمود: به مادرت گفت: پس از آن به که؟ فرمود: به مادرت گفت: سپس به که؟

فرمود: به پدرت.» (کلینی، ۱۴۰۷ ق، ج ۲: ص ۱۵۹ و ۱۶۰)

با توجه به این حدیث ابتدا فرد باید به مادرش احسان کند و سپس به پدرش که نشان از اولویت مادر در احسان کردن است

۳. امام سجاد علیه‌السلام فرمود: «مردی خدمت پیامبر صلی الله علیه و آله آمد و گفت: ای رسول خدا! هیچ کار زشتی نبوده مگر اینکه آن را انجام دادم. آیا توبه‌های دارم؟ حضرت فرمود: آیا کسی از پدر و مادرت زنده است؟ آن مرد گفت: پدرم، حضرت فرمود: برو به پدرت نیکی کن امام سجاد علیه‌السلام

فرمود: چون آن مرد پشت کرد و رفت، حضرت رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: کاش مادرش بود.» (نوری، ۱۴۰۸ ق، ج ۱۵؛ ۱۷۹) ۲،۱۰،۳. لزوم اجابت مادر قبل از پدر ۱. پیامبر (ص) در حدیثی به فرزندان توصیه می‌کنند که: وقتی پدر و مادرت تو را خواندند اجابت مادر کن. (پاینده، ۱۳۸۲ ش، ص ۵۶۷)

این حدیث بیانگر این مطلب است که لازم است فرد اول به مادرش پاسخ دهد و سپس به پدر که نشانگر جایگاه والاتر مادر نسبت به پدر است. همچنین در حدیث زیر می‌خوانیم ۲. پیامبر (ص) فرمود: هنگامی که در نماز مستحبی هستی اگر پدرت تو را طلبید آن را قطع مکن ولی اگر مادرت تو را خواست

نمازت را قطع کن.» (نوری، ۱۴۰۸ق، ج ۱۵؛ ۱۸۰)

۲، ۱۰، ۴. حق مادر بر فرزند

۱. پیامبر (ص): «مادر از همه کس بیشتر بر مرد حق دارد.» (پاینده، ۱۳۸۲ش، ص ۲۲۱)

۲. گفته شد «ای رسول خدا! حق پدر چیست؟

حضرت فرمود: اینکه تا زنده است از او اطاعت کنی. سؤال شد: حق مادر چیست؟ حضرت فرمود:

هیئات هیئات (بلند است بلند است) اگر فرد به اندازه

عدد ریگ بیابان ریگزار و به اندازه قطره های باران

در همه عمر دنیا در برابر مادرش بایستد (و خدمتکاری کند) این معادل یک روز

بارداری مادر و حمل فرزند در شکم نمی شود.» (ابن اُبی جمهور، ۱۴۰۵ ق، ج ۱؛ ص ۲۶۹)

۳. مردی به رسول خدا گفت: «مادرم پیر شده و

الآن پیش من است. من نمازت را قطع کن.» (نوری، ۱۴۰۸ق، ج ۱۵؛ ص ۱۸۰)

او را بردوشم سوار می کنم و از درآمد او را سیر می کنم

و او را با دست خودم تمیز می کنم و باین حال از روی

حیا و شرم و نیز برای تعظیم او چهره ام را از او می گردانم (و

آن گونه به او نگاه نمی کنم که احساس حقارت کند) آیا

من جبران زحمات مادر را کرده ام؟ حضرت فرمود: نه.

چون شکم او جایگاه تو بود و پستانش مشک تو و پایش

کفش تو و دستش سپر تو و دامنش دربرگیرنده تو بوده

است و او این کارها را برای تو می کرد درحالی که امید

زنده ماندن تو را داشت ولی تو این کارها را با او می کنی

درحالی که مرگ او را دوست می داری.» (نوری، ۱۴۰۸ق، ج ۱۵؛ ص ۱۸۰)

۴. سید قطب در تفسیر فی ظلال حدیثی به این

مضمون از پیامبر ص نقل می کند که مردی مشغول

طواف بود و مادرش را بر دوش گرفته طواف می داد،

پیامبر ص را در همان حال مشاهده کرد عرض کرد آیا

حق مادرم را با این کار انجام دادم، فرمود: نه حتی جبران

یکی از ناله های او را (به هنگام وضع حمل) نمی کند.

(قطب ابن ابراهیم شاذانی، ۱۴۱۲ ق، ج ۵، ص: ۲۷۸)

۲، ۱۰، ۵. احسان به مادر بالاتر از جهاد

از جابر، گوید: «مردی نزد رسول خدا (ص) آمد و گفت:

من جوانی باشاطم و دوست دارم جهاد کنم ولی مادری

دارم که آن را بد دارد و دلخواه او نیست؟

پیغمبر (ص) به او فرمود: برگرد و با مادر خود باش،

سوگند بدان که مرا بعدرستی مبعوث به نبوت کرده است، یکشب با

مادر خود مأنوس باشی بهتر است از یک سال جهاد تو

در راه خدا.» (کلینی، ۱۴۰۷ ق، ج ۲؛ ص ۱۶۳)

۲، ۱۰، ۶. بهشت زیر پای مادران است

پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: «بهشت زیر پاهای مادران است و رسول

خدا صلی الله علیه و آله فرمود: زیر پاهای مادران

باغی از باغهای بهشت است» (نوری، ۱۴۰۸ق، ج ۱۵؛ ص ۱۸۱)

۲، ۱۰، ۷. احسان به مادر حتی مشرک باشد

روایت شده که اسماء همسر ابوبکر از رسول خدا

صلی الله علیه و آله پرسید و گفت: «مادرم بر من

وارد شده درحالی که به دین خودش رغبت دارد (منظور به

شرکی که بر آن است) آیا من نسبت به او صله داشته

باشم؟ حضرت فرمود: «آری صله مادر کن (با او رابطه

داشته باش و به او محبت کن)» (نوری، ۱۴۰۸ق، ج ۱۵؛ ص ۱۷۹)

۲، ۱۰، ۸. اجر مادر در زمانهای خاص

بارداری و وضع حمل

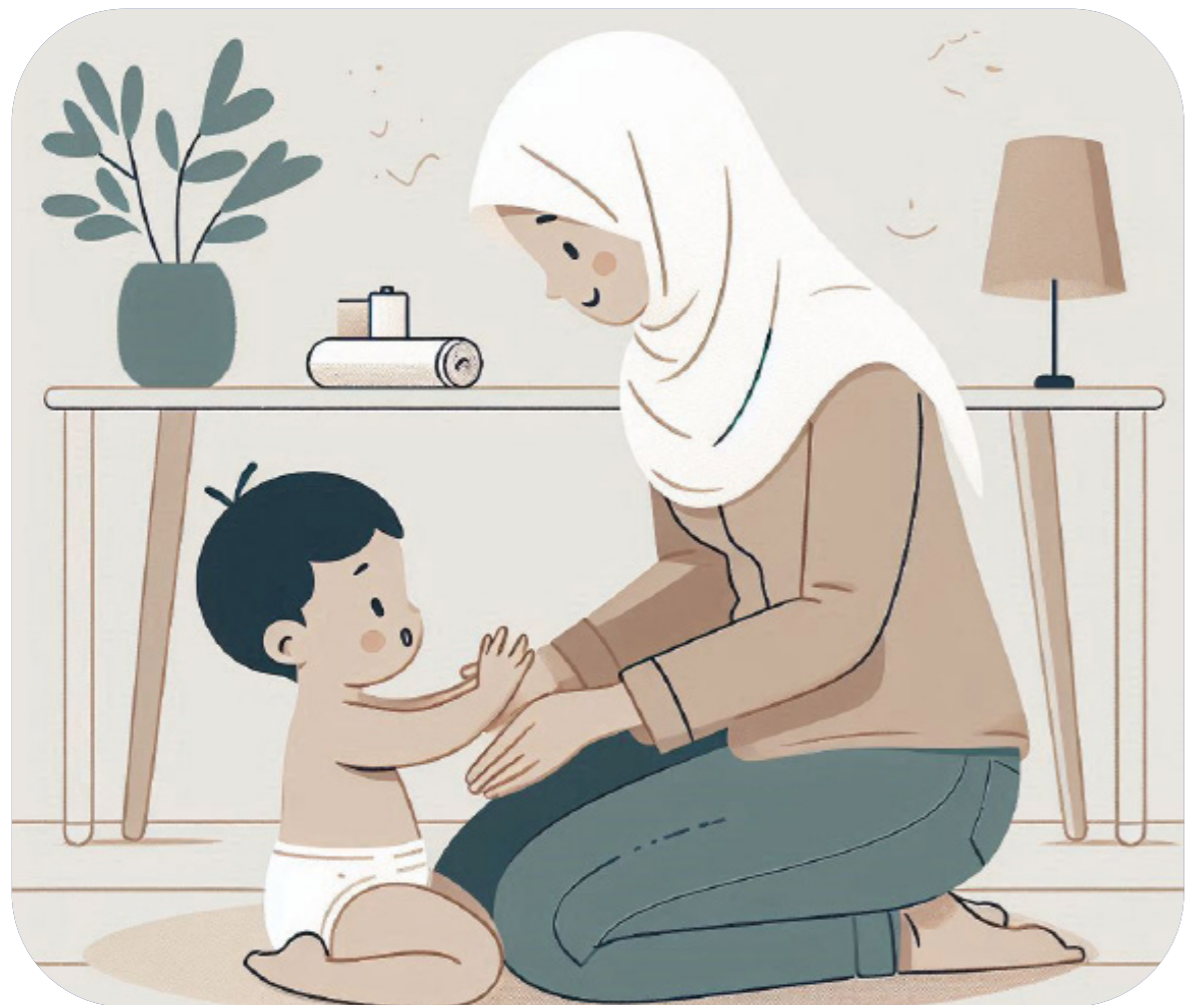
ام سلمه گفت: مردان همه خوبیها را بردند، پس

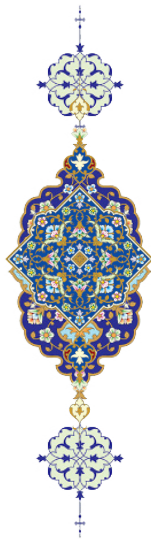
چه چیزی برای زنان بیچاره است؟ پیامبر (ص) فرمود:

آری اگر زن حامله شود او بهسان روزهدار شبزندهداری

است که باجان و مال درراه خدا جهاد می کند و چون

زایمان کند پاداشی دارد که از

بس بزرگ است نمی‌داند آن پاداش چیست.» (مجلسی، ۱۴۰۳ ق، ج ۱۰۱؛ ص ۱۰۶ و ۱۰۷)

۲، ۱۰، ۸، ۲. شیردهی

پیامبر (ص): «چون زنی به فرزندش شیر می‌دهد در برابر هر مکیدن برای او مشابه یک آزدسازی از فرزندان اسماعیل است و چون از شیر دادن فارغ گردد فرشته‌های بر پهلوی او می‌زنند و می‌گویند: از نو آغاز به کار کن که بخشیده شده‌ای.» (مجلسی، ۱۴۰۳ ق، ج ۱۰۱؛ ص ۱۰۶ و ۱۰۷)

برخی از احادیث به هر دو دوره‌ی مذکور اشاره کرده و ثواب بارداری و شیردهی را باهم بیان کرده‌اند

۱. امیر مؤمنان علیه‌السلام فرمود: «رسول خدا صلی الله علیه و آله از جهاد یاد کرد. زنی به رسول خدا صلی الله علیه و آله گفت: ای رسول خدا! از این جهاد برای زنان نیست؟

حضرت فرمود: برای زن در فاصله حاملگی تا زایمانش و تا از شیر گرفتن فرزندش اجری است چنان اجر کسی که خود را در راه خدا (و جهاد) قرار داده است، پس اگر در این فاصله بمیرد موقعیت شهید را دارد.» (ابن بابویه، ۱۴۱۳ ق، ج ۳؛ ص ۵۶۱)

۲، ۱۰، ۹. دیگر احادیث در خصوص جایگاه والای مادر پیامبر (ص): «هر که میان مادر و فرزندش تفرقه اندازد خدا روز قیامت میان او و دوستانش جدائی افکند.» (پاینده، ۱۳۸۲ ش، ص ۷۲۹)

در این حدیث به صورت اختصاصی در مورد آثار جدایی و تفرقه انداختن میان مادر و فرزند صحبت شده است که خود نشان از رقت قلب مادر و عدم تحمل دوری فرزند است که خداوند برای باعث این تفرقه چنین مجازاتی را متذکر شده‌اند

۲، ۱۰، ۱۰. احسان به خاله

به جای مادر همان طور که در سخنان حضرت رسول می‌توان دریافت محبت و احسان به مادر دارای اجر عظیمی در نزد خداوند است؛ حال اگر کسی از نعمت داشتن مادر محروم شده است چگونه می‌تواند این نقیصه را جبران کند؟

بر اساس روایات اگر فرد به خاله‌ی خود نیکی کند می‌تواند از این کاستی را برای فرد جبران کند؛ مانند روایت ذیل

مردی خدمت پیغمبر (ص) آمد و گفت: من دختری آوردم و او را پروریدم تا بالغ شد و چون به حد بلوغ رسید، جامه در بر او کردم و او را زیور بستم و بر سر چاهی آوردم و او را در میان آن چاه پرت کردم و آخر سخنی که از او شنیدم این بود که ای پدر جان، آیا کفاره این بدکرداری چیست؟ فرمود

آیا تو را مادر زنده است؟ گفت: نه، فرمود: خاله زنده داری؟ عرض کرد: آری، فرمود: به او احسان و نیکی کن، زیرا آن خاله به جای مادر است و این خدمت به خاله کفاره و جبران این کاری شود که کرده‌ای.» (کلینی، ۱۴۰۷ ق، ج ۲؛ ص ۱۶۲)

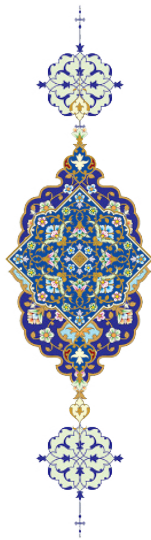
و ۱۶۳)

از در این حدیث می‌توان دریافت که فرد اگر به مادرش احسان کند می‌تواند گناهان بزرگ خود را جبران کند؛ و اگر مادرش زنده نبود به جای آن به خاله‌ی خود احسان کند

۳. نتیجه‌گیری

با توجه به نقش بسیار مهم و اساسی که مادر در خانواده ایفا می‌کند؛ ضروری است در مورد جایگاه و نتایج اخروی و دنیوی آن در خانواده بحث و بررسی صورت گیرد تا هم مادر بتواند به خوبی وظیفه‌ی

خود را ایفا کند و هم جامعه نقشه‌ی راهی کامل‌تر برای مادران طراحی کند بنابراین نتیجه‌ای که از این مقاله می‌توان دریافت این است که در اسلام و در سیره‌ی گفتاری و رفتاری پیامبر مهربانی‌ها، نسبت به مادر و احسان و محبت به او حتی بیش‌تر از پدر، سفارش‌های بسیاری را می‌توان دید

این سفارش‌ها چه در ذیل فرمان نیکی و احسان به والدین و نهی از گرفتار شدن در عاق آن‌ها و چه به‌طور اختصاصی در مورد حق مادر و لزوم احسان و اطاعت از او حتی فزون‌تر از پدر، ترسیم‌شده است. چنانچه در قرآن هم این موضوع مهم موردتوجه فراوان قرار گرفته است در خصوص احسان به

مادر در سیره‌ی رسول اکرم می‌توان به توصیه‌ی ایشان به‌حق مادر بر فرزند، لزوم احسان به مادر حتی پیش از درخواست مادر قبل از پدر، و همچنین بیان اجر مادر در زمان بارداری و شیردهی اشاره کرد شایان ذکر است این احادیث می‌توانند به‌مثابه چراغی فروزان برای فرزندان

و خصوصاً جوانان باشد تا بدانند چگونه باید با والدین و به‌خصوص مادری که این همه برای فرزند زحمت می‌کشید، رفتار کند توصیه می‌شود که در خصوص جایگاه مادر در سیره‌ی دیگر معصومین نیز تحقیقات مشابهی انجام شود؛ تا به همه‌ی زوایای جایگاه مادر- با تمام ابعاد- آن دست‌یافت

منابع

- قرآن کریم، ترجمه‌ی آیت‌الله مکارم شیرازی
۱. ابن ابی‌جمهور، محمد بن زین‌الدین، (۱۴۰۵ ق). عوالی اللئالی العزیزیه فی الأحادیث الدینیة. ج ۱. قم. دار سید الشهداء للنشر
 ۲. ابن بابویه، محمد بن علی، (۱۳۷۶ ش). الأمالی (للسدوق). تهران. ۱۳۷۶ ش. کتابچی
 ۳. ابن بابویه، محمد

- بن علی، (۱۴۱۳ ق). من لا یحضره الفقیه. ج ۳. قم. دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم
۴. ابن شعبه حرانی، حسن بن علی، (۱۴۰۴ / ۱۳۶۳ ق). تحف العقول. قم. جامعه مدرسین
 ۵. پاینده، ابو القاسم، (۱۳۸۲ ش). نهج الفصاحة (مجموعه کلمات قصار حضرت رسول صلی الله علیه و آله). تهران. دنیای دانش
 ۶. حسنی همدانی، سید محمد حسن، (۱۴۰۴ ق). انوار درخشان. ج ۱۵. تهران. کتابفروشی لطفی
 ۷. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، (۱۴۱۲ هـ ق). مفردات ألفاظ القرآن. لبنان سوریه. دار العلم - الدار الشامیه
 ۸. طباطبایی، سید محمد حسین، (۱۴۱۷ ق) المیزان فی تفسیر القرآن، ج

۱. قم. جامع مدرسین حوزه ی علمیه قم
۹. طبرسی، علی بن حسن، (۱۳۸۵ ق / ۱۹۶۵ م / ۱۳۴۴ ش) مشکاة الأنوار فی غرر الأخبار. نجف. المكتبة الحیدریه
۱۰. قرشی بنایی، علی اکبر، (۱۴۱۲ ق). قاموس قرآن. ج ۱. تهران. دارالکتب الاسلامیه
۱۱. قطب ابن ابراهیم شاذانی، (۱۴۱۲ ق). فی ظلال القرآن. ج ۵، بیروت- قاهره. دارالشروق
۱۲. کلینی، محمد بن یعقوب، (۱۴۰۷ ق). الکافی. ج ۲. تهران. دارالکتب الاسلامیه
۱۳. مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی، (۱۴۰۳ ق). بحار الأنوار. ۷۱، ۱۰۱، بیروت. دار إحياء التراث العربی
۱۴. مفید، محمد بن محمد، (۱۴۱۳ ق). الأمالی. قم. کنگره شیخ مفید
۱۵. مکارم شیرازی، ناصر، (۱۳۷۴ ش). تفسیر نمونه. ج ۱۷، ۱۲، ۳۶. تهران.

دارالکتب الاسلامیه.

۱۶. نوری، حسین بن محمد تقی، (۱۴۰۸ق). مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل - قم.

مؤسسه آل البيت عليهم السلام

The Study of Mother's position in Words and Deeds of Prophet Muhammad (PBUH)

Zahra Atashi

Student of Islamic studies, Shiraz university, Iran

Abstract. The Necessity of study in mother's position as the main character of family, it is no secret and clearly we must refer to Seerah of Infallibles and specially the prophet Muhammad(PBUH) to Achieve a better understanding of this position.

In this article, we have attempted to focus on Hadiths of Prophet Muhammad (PBUH) and his deeds -seerah- to attain his viewpoint of mother's position.

First, we have tried to study Hadiths which are about both mother and father, and then to analyze the effects of kindness and disrespectfulness to them. Then, we mention Hadiths that only refer to mother's position, such as: the reward of kindness to mother, necessity of compliance of mother before father, and rewards of pregnancy and nursing (breastfeeding).

In the present paper, use has been made of a descriptive-analytic method and the data has been collected in libraries in order to acquire the approach of Prophet Muhammad (PBUH) about mother's position

Keywords: Mother, Prophet Muhammad, Hadiths, Seerah, Child

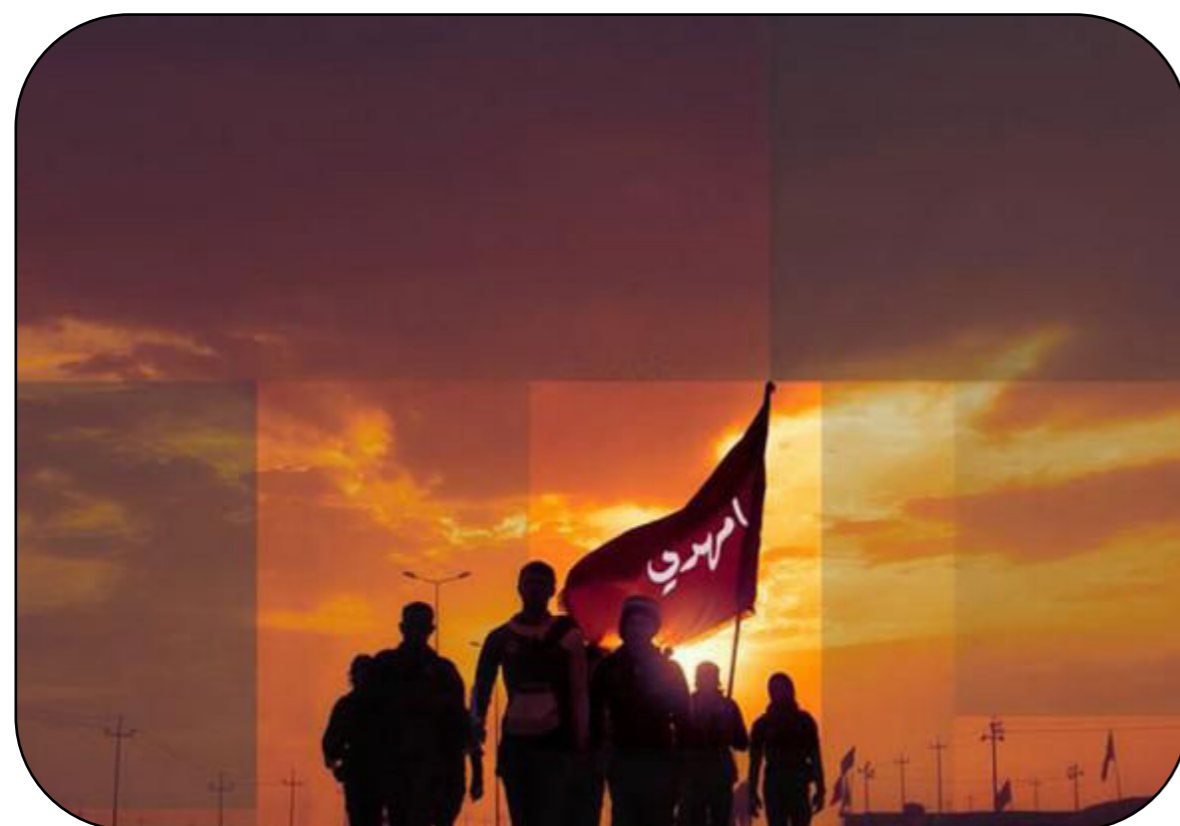
سفرنامه کربلا

امیرفرخنده دانشجوی دکتری فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه اشیراز

در قلب کوچک من
زمستانی از پرسش‌ها حاکم
بود پرسشی به دنبال
پرسشی که هیچ‌کدام
هیچ‌وقت با شامی گرم
سر به بالین نگذاشته
بودند و «در صندوقچه‌ای
سرد، درون توفان سخت
زمستانی گرفتار شده بودند و
در زیر برف دانه‌ها پنهان
می‌شدند». تصمیم گرفتم

گرمای کربلا را مهمان آن‌ها
کنم شاید او بتواند روشنای
حقیقت را بر تن یخ‌زده و
رنجور آن‌ها بتاباند (مهر ۹۸)
انسان خردپیشه در
گفتوگویی با کربلا،
زمان و آفتاب آرزوی
تسلای پرسش‌هایش را
دارد (شهریور ۹۹)

به ما ضل‌زده بود فکر می
کردم روزمرگی‌ای جز این
ندارد که سینه مالان بر
روی زمین خود را نمایان
کند، خود را به وسط آسمان
برساند تا توفانی از گرما
ایجاد کند و مدتی بعد در
سرازیری قوس آسمان
فرستی برای نمایش، به
شب تیره بدهد. هنوز آبی
برای خوردن پیدا نکرده

بودم، کاروان به حرکت درآمد در مسیر عدهای از تشنگی بر زمین افتادن و عدهای تاب نیاوردند و از شدت برافروختگی ماندن در کربلا را غیرقابل تحمل دیدند و از ابتدای راه بازگشتند. آفتاب کربلا مات و مبهوت زمین و زمینیان شده بود و قصد همراهی با کاروان را نداشت و زمان در گذر خود مقاومت می کرد گویی زمان از گذر خود پشیمان، و آفتاب در جستجوی چرایی تابش خود آنقدر در خود پیچیده است که در نهایت مات و مبهوت زمین کربلا متوجه خیره شدن و ضلزدنش نیست. در تعجب خود فکر کردم انگار کربلا دچار ماتم و بلایی شده که هر چیزی در تضاد با خود شورش می کرد؛ کربلاییان ماتهزده و بلا دیده (آفتاب مبهوت، زمان از خود فراری و آب چمباتمه زده در زمین... نمی دانستم با ماتمزدهگان

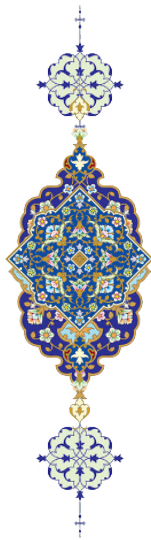
و بلادیدگان سیر از زمانه که میلی به زندگی و کلام ندارند چگونه همزبان شوم. زمان پشیمان از گذر در حال نجوا، تکرار می کرد «امشب را شه دین در حرمش مهمان است عصر فردا بدنش زیر سُم اسبان است مکن ای صبح طلوع مکن ای صبح طلوع مکن ای صبح طلوع» زمان که خود را ناگزیر از گذر دیده بود دست به دامن صبح شده بود که شاید او بتواند طلوعش را به تاخیر بیاورد. صبح ناگزیر از طلوع خود، این شعر شهریار را زمزمه می کرد: «کمان چرخ فلک، شهریار در کف کیست؟ که روزگار چو تیر شهاب می گذرد» متعجب بودم زمانی که جز گذر چاره ای ندارد چرا در گذر خود پشیمان است؟ زمان ادامه داد... وداع صبح و زمان عجب برایم شنیدنی ست آنگاه که زمان قصد باز کردن آغوش برای جدایی از صبح را ندارد. زمان آنقدر

از این جدایی بی تایی کرد که انگار با رفتن او دردش آغاز شده است. صبح به زمان وصیت کرد و رو به آفتاب، راهی میدان کربلا شد و زمانی که به دنبال او می خواهد، کمی آهسته برود «نرو اینگونه شتابان و نکن حیرانم». صبح، بعد از این وداع، برشب تار تایید و با طلوع خود جز زیبایی روشنا چیزی باقی نگذاشت و زمان در کلام آخر برایم گفت که پشیمانی اش از گذر، بازماندن او از غافله کربلاست. من فکر می کنم نه تنها فرشتگان حتی زمانیان هم خود را برای نبرد آماده کرده بودند کم کم روشنایی صبح خود را به روشنایی آفتاب گره می زد. آفتاب هنوز راز مات و مبهوت ماندن خود را برایم روشن نکرده بود امروز هم او مات و مبهوت زمین کربلا متوجه خیره شدن و ضلزدنش نبود. از آفتاب پرسیدم چه چیزی

باعث شده است تو اینگونه در روشن کردن حقیقت سرگردان و مات و مبهوت بمانی؟ آفتاب گفت: هدف از قیام امام حسین (ع) دعوت به عقل و عدل است. مردم جامعه اسلامی بتفروشی حاکم اسلامی، ظهور اخلاق فاسده در جامعه را می دیدند اما کسی اعتراض نمی کرد و امام حسین (ع) به این جماعت می گفت: مگر نمی بینید ظلم می شود و به عدل عمل نمی شود. آفتاب ادامه داد و گفت: در پاسخ این پرسش مانده ام که چرا یزیدیان می خواهند درخت عدل و عقل را قطع کنند؟ چرا با کسی پیکار می کنند که امر به عدالت و عقل می کند و نهی از ظلم و ستم، و در زیر پرچم کسی قرار می گیرند که احکام اسلامی را نهی می کند و احکام ضد اسلامی را امر می کند؟ به یاد این گفته شهید

آوینی افتادم که او هم چنین می گفت که در میان لشکر عمر سعد نیز بسیاری کسانی که به نماز ایستادند. چگونه باید به آنان فهماند که این نماز را سودی نیست اکنون که با باطن قبله سر جنگ گرفته ای؟ آیا هیچ عاقلی پشت به قبله نماز می خواند؟ به این نتیجه رسیدم که گریه و ماتم او برای امام حسین (ع) از سر چرایی به صلیب کشیده شدن عقل و عدل است. از خودم پرسیدم گریه تو برای امام حسین (ع) از سر چیست؟ در گفتوگوی با آفتاب پرسش های اساسی جدیدی توشه راه من شد. به راستی که کربلا سرزمین خردپیشگی است. تمام عناصر کربلا حرفی برای گفتن و پرسشی برای فکر کردن دارند. به همراه دوستان تصمیم گرفتیم لختی در کنار راه و در زیر سایه درختی بیاساییم. این بار هم

چفیه جور زیرانداز را کشید. خاک کربلا نرم و گرم بود. این بار زمین کربلا خردورزی من را با این پرسش به رخ کشید که چگونه تا این مدت در بند خاک مانده است و از جان و جای رها نشده است؟ پرسشی که برای من را یادآور این شعر مولانا است: کجایید ای شهیدان خدایی، بلاجویان دشت کربلایی، کجایید ای سبک روحان عاشق، پرنده تر ز مرغان هوایی، کجایید ای شهان آسمانی، بدانسته فلک را در گشایی کجایید ای زجان و جار هیده کسی مر عقل را گوید کجایی به واقع از کربلا باید پرسید «آیا دنیایی که در آن به شهادت رساندن امام حسین (ع) رفاصه دارد، به پرواز درآوردن خون گلوی شش ماهه اش تیر سه شعبه دارد، سرها برای حرکت نیاز به نیزه دارد.

قلب کودک سهساله‌ای که برای ماندن تکیه‌گاهی ندارد. دروازه‌ای که برای ورود اسرا نیاز به آذین‌بندی دارد... ارزش زیستن دارد؟ « پرسشی که برای من یادآور لالایی دختری برای پدر است» پدر بعد از تو محنت‌ها کشیدم در بیابان و صحراها دویدم» کربلا به صورت وجودی که فقط صدا دارد اما سیما ندارد شب هنگام در کنار

گوشم زمزمه می‌کرد: ... الا یا اهل العالم انا الامام القائم، الا یا اهل العام انا الصمصام المنتقم، الا یا اهل العام ان جدی الحسین قتلوه عطشان، الا یا اهل العام ان جدی الحسین علیه السلام طرحونا عریانا، الا یا اهل العالم ان جدی الحسین علیه السلام سحقوقه عدوانا این صدای منتقم خون امام حسین(ع) و برپاکننده جامعه عدل جهانی، مهدی

فاطمه است که خود را با نام امام حسین(ع) به جهانیان معرفی می‌کند من می‌مانم تا حسین را به جهانیان معرفی کنم. ماندن او جهانی کننده قیام امام حسین(ع) و زمینه‌سازی برای قیام امام مهدی(ع) است از خودم پرسیدم ماندن تو چه اثری در معرفی قیام امام حسین(ع) و زمینه‌سازی برای قیام امام مهدی(ع) دارد؟

ندرواژه

لیلا حاجی کارشناسی ارشد ادبیات پایداری دانشگاه اسمان

و حالا که از دور زیارت می‌کنیم و دست بر سینه می‌گذاریم تا ادای احترام کنیم در قلبم دلتنگ حرم هستم از دوری گله ندارم دلم زیارت می‌خواهد گله‌ای از خودم به وسعت تمام روزهایی که فراموشی گرفته بودم یادم رفته بودم مراقبه کنم یادم رفته بود توشه اربعین جمع کنم کاش این حال و دوری پایدار نباشد این نیامدن تکرار نشود ای خدا بر ما مپسند دور شویم از این صحن و سرا اربابم! شما با روضه‌هایت مسیر زندگی‌ام را عوض کرده‌ای حتی زمان‌هایی که بی کس بودم تنها و بی یاور بودم آقا جانم! اذن زیارت بده دوری عذاب می‌دهد دلتنگ سرزمینتان شده‌ام ما را به کربلا برسان... بطلب! زیارت روزی کن! جگرم سوخته... چقدر نیامدن درد دارد! این جمعیت، این زائران دعوت شده‌اند! آقا جانم! چقدر عاشق داری من که به موبه‌های کربلا به وقت اربعین نرسیده‌ام ولی شما خبر داری در هیئت به شوق خودت جمع شده‌ایم تا دلتنگی‌مان رفع شود می‌شود اجازه حضور

دهی؟! اگر بخواهی، می‌شود برای این قسمت و تقدیر به دعایی و نگاهی معجزه کنی! تا من هم راهی شوم من هم به شما برسم من هم با شما باشم آقای خوبم! امسال هم اربعین و پیادمروی مثل تمام قرن‌های گذشته به بهترین شکل انجام می‌شود این که چه کسانی در این میان لیاقت دارند و توفیق، حدیث مفصل است آن‌هایی که دعوت نامه دارند، خودشان را به شما می‌رسانند آن‌هایی که می‌توانند در هوای حریم شما نفس بکشند می‌گویند ما جامانده‌ها در ایران جا مانده

شهدای مدافع حریم حرم حضرت زینب (س)

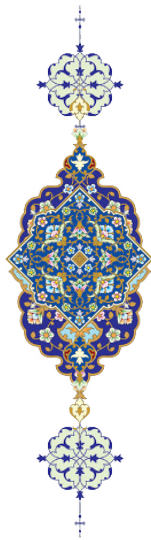
جمیلہ انصار پور دانشجوی دکتری الہیات دانشگاه امامزادین

چکیده

مدافعان حرم کسانی که از جان و مال و زندگی و زن و فرزند خود گذشتند تا حرم حضرت زینب دست نا اهلان نیفتد. این نوشتار به صورت توصیفی _ تحلیلی مدافعان حرم و چگونگی تشکیل گروه تکفیری داعش را مورد بررسی قرار می‌دهد و بررسی حاصل از نتایج نشان می‌دهد که مدافعان حرم انسان‌هایی هستند که عشقشان راستین، اعمالشان همواره صدق و نیتشان قریب الی الله است. عشقی جز محبت خداوند نمی‌شناسند و عملی جز برای خداوند از ایشان سر نمی‌زند.

نیستیم
چرا که در قلب و
وجودمان عشق شما را داریم
همین است...
ما خودمان را دور می‌دانیم
به واسطه اعمالی که ناروا
بوده
همان‌ها که ما را دور
کرده
می‌دانیم چه انجام داده‌ایم
اگر تقدیر و قضا و قدر
نیامدن بوده که عرضی
نداریم
ما از خودمان خبر داریم
که شرمنده هستیم
آقای من! کاش قدم‌هایی
در جاده نجف به کربلا بر
می‌داشتم
کاش در این خیل عظیم
و گسترده من هم سهمی
داشتم
کاش به قدر توان و به
قدر بضاعت می‌توانستم
خودم را آن جا حس کنم
ارباب جان! کاش به زودی
بطلبی
بی طاقت و پر حسرت
مانده‌ام

کلید واژه: شهدا، مدافع حرم، حضرت زینب، گروه‌های تکفیری

مقدمه

مدافعان حرم، بزرگ‌ترین گروه نظامی شیعی در سوریه و عراق، گروه‌هایی که عمدتاً پس از تخریب مقبره حجر بن عدی توسط گروه‌های تکفیری - تروریستی و تهدید این گروه‌ها مبنی بر حمله به حرم حضرت زینب (س)، با هدف مقابله با داعش و دیگر گروه‌های مهاجم و

جلوگیری از پیشروی آن‌ها، پا در سرزمین سوریه گذاشتند و از جان و مال و زندگی و زن و فرزند خود گذشتند تا یک آجر از حرم عقیده بنی هاشم حضرت زینب (س) کم نشود

این نوشتار در صدد است تا به سوالات ذیل پاسخ دهد

۱. دلیل جنگیدن مدافعان حرم در سوریه چه بود؟

۲. مدافعان حرم در جبهه مقاومت حضور یافتند چه دستاوردهایی را به دست

آوردند؟
۳. جریان‌های سلفی - تکفیری در سوریه چگونه و چه زمانی شکل گرفت؟
۴. نیروهای داعشی‌ها چه تفکراتی داشتند؟

*چرایی جنگیدن مدافعان حرم در سوریه

به نظر می‌رسد که دلیل و چرایی پاسخ به این سوال از چند نظر بایستی پرداخته شود: رسانه رادیو و خبرگزاری‌ها و اما مهم‌ترین استناد به فرمایش مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)

است.

مدافعان حرم به گروه‌های همفکر در این کشور برای جنگ داخلی سوریه کمک مستشاری، تجهیزاتی و عملیاتی می‌کنند (روایت مشاور فرمانده سپاه کربلای مازندران از خان طومان ایسنا). بیشتر افراد این گروه را نیروهای رسمی سپاه پاسداران، بسیج و گاهی ارتش جمهوری اسلامی ایران تشکیل می‌دهند که اکثر کشته‌های ایرانی نیز از این سه نهاد نظامی ایران هستند. منتقدان

جمهوری اسلامی ایران از آن به عنوان «مدافعان بشار اسد» یاد می‌کنند. (خبرگزاری تسنیم و رادیو فردا). «پیامی به ارتشیان ایران، هشدار می‌دهد که در باب دخالت در جنگ سوریه». تایمز اسرائیل. دریافت‌شده در ۲۰۱۸-۰۲-۰۲. «ایران به سوریه در سرکوب اعتراض‌ها کمک می‌کند». BBC Persian. دریافت‌شده در ۲۰۱۸-۰۲-۰۲. «ایران به سوریه در سرکوب اعتراض‌ها کمک می‌کند». Deutsche Welle. «آمریکا: ایران در سرکوب اعتراضات به سوریه کمک می‌کند»

آنها حضور این نیروها در سوریه را برای حمایت از حکومت بشار اسد و سرکوب اعتراضات مردم سوریه می‌دانند. «چرا باید جوانان ایرانی در جنگ داخلی سوریه، فدای آتش‌افروزی سران تهران و دمشق شوند؟». تایمز اسرائیل. دریافت‌شده در ۲۰۱۸-۰۲-۰۲.

اما در کل بهترین پاسخ به این سوال، استناد به فرمایش مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) است که درباره شهدای مدافع حرم ایراد شده است؛ ایشان

درباره این شهدا فرمودند: «تمام این شهیدان یک صفت مشترک دارند، امتیازی که آنان را متمایز کرده است، اگر این‌ها نمی‌رفتند، دشمنان اهل بیت (ع) حرم حضرت زینب (س) را با خاک یکسان کرده بودند، اما تنها دفاع از حرم نیست که به آن‌ها جلوه دیگری داده است، امتیاز دیگرشان کوتاه کردن دست متجاوزان از خاک جمهوری

اسلامی ایران است. شهیدان مدافع حرم با دشمن مبارزه کردند که اگر این‌ها مبارزه نمی‌کردند، این دشمن می‌آمد داخل کشور، اگر جلویش گرفته نمی‌شد، ما باید اینجا و در کرمانشاه، همدان و بقیه استان‌ها با این‌ها می‌جنگیدیم و جلوی این‌ها را می‌گرفتیم؛ در واقع این شهدای عزیز ما جان خودشان را در دفاع از کشور، ملت، دین و انقلاب اسلامی

فدا کردند. امتیاز دیگر این شهیدان حکایت از مظلومیت آن‌ها دارد اینکه در غربت به شهادت رسیدند و این هم یک امتیاز بزرگی است که پیش خدای متعال فراموش نمی‌شود.» (سایت خبری رهبری)

دستاوردهای حضور مدافعان حرم در جبهه مقاومت

تأمین امنیت نظام

جمهوری اسلامی در خارج از مرزها، شکست بزرگترین فتنه قرن توسط مدافعان حرم، به نمایش گذاشتن جلوه‌های از تحقق بسیج اسلام (رزمندگان ایرانی، سوری، عراقی، لبنانی، افغانی، پاکستانی و آذربایجانی کنار یکدیگر می‌جنگیدند)، دفع خطر حاکمیت تحجر و سلفی‌گری و جلوگیری از تجزیه کشورهای اسلامی بخشی از این دستاوردها است، به خصوص اینکه مدافعان حرم، ولایت‌پذیری و تبعیت از ولایت را به بهترین شکل ممکن به منصفه ظهور گذاشتند *چگونگی و زمان شکل‌گیری جریان‌های سلفی-تکفیری در سوریه جبهه النصره شاخه القاعده در سوریه، در ۲ مه ۲۰۱۳ علاوه بر نبش قبر حجر بن عدی، «شکل‌گیری هسته‌های سپاه بین‌المللی شیعیان برای دفاع از حرم

حضرت زینب با نام ابوالفضل العباس». خبرگزاری مهر اخبار ایران و جهان | Mehr News Agency. دریافت‌شده در ۲۰۱۳-۰۵-۰۸. / خبرگزاری العالم. تهدید به تکرار این اقدام در حرم زینب بنت علی کرد (مشرق نیوز «بزودی قبر زینب [ع] را هم نبش می‌کنیم +عکس». مشرق نیوز. ۲۰۱۳-۰۵-۰۴. دریافت‌شده در ۲۰۱۳-۰۱-۰۱-۲۳). حسن نصرالله، در اولین واکنش‌ها، ضمن آنکه حمله به حرم زینب را دارای پیامدهای بسیار خطرناک دانست، از کسانی سخن گفت که در حال دفاع از حرم زینب بنت علی هستند و در این راه کشته می‌شوند. («سخنرانی سید حسن نصرالله درباره بحران سوریه و پهباد یافت شده بر فراز مدیترانه -». مقاومت اسلامی لبنان. دریافت‌شده

در ۲۰۲۴-۰۱-۲۳. «تجمع اعتراض آمیز حوزویان قم در محکومیت هتک حرمت صحابی پیامبر (ص)». خبرگزاری فارس) در ۲۴ اوت ۲۰۱۲، مشهد السقط (مزار محسن بن حسین) در منطقه المشهد حلب در سوریه، مورد حمله نیروهای مخالف دولت سوریه قرار گرفت و پس از آن بود که گروه‌هایی برای جلوگیری از تکرار این اقدام درباره حرم سکینه دختر حسین بن علی، اقدام به دفاع از آن کردند. تشکیل تیپ ابوالفضل العباس در عراق، و اعزام به سوریه برای دفاع از حرم زینب بنت علی هم اقدامی بود که در بهمن ۱۳۹۱ رخ داد، اما استفاده از عبارت «مدافعان حرم»، اواخر اردیبهشت ۱۳۹۲ ش در رسانه‌های ایرانی و فارسی‌زبان رایج شد. «بازخوانی یک اصطلاح/ «مدافعان حرم» چه کسانی

هستند؟». پایگاه خبری ندای اصفهان). البته برخی منابع دیگر تمامی این‌ها را اقدامات ایران برای قدرت نمایی می‌دانند و اینکه نیروی قدس و سپاه پاسداران تجربه‌شان برای سرکوب موفقیت‌آمیز «جنبش سبز» در ایران را به سوریه منتقل کردند («مداخله نظامی ایران در سوریه: پیامدهای بلندمدت». صدای آمریکا. ۲۰۱۵-۱۰-۲۳. دریافت‌شده در ۲۰۲۴-۰۱-۲۳.

در اوایل جنگ داخلی سوریه، اسلام‌گرایان مخالف بشار اسد با یک کامیون حامل مواد منفجره به طرف حرم زینب بنت علی حرکت می‌کنند. این کامیون در ترمینال منفجر می‌شود. انتشار خبر چنین اقدامی سبب می‌شود که افراد زیادی برای دفاع از حرم راهی سوریه شوند. (ندای اصفهان)

تفکرات نیروهای داعش

در فرهنگ آن‌ها شکست و تسلیم معنا ندارد. در صورت شکست با افراد خاطی به شدت برخورد می‌شود و با مجوزهای شرعی، سربازان خود را به این علت اعدام می‌کنند. دکترین و روش آن‌ها بر مبنای شوک و ارباب و خشونت حداکثری و حذف همه مخالفان بود. حتی نیروهایی که از این گروه جدا می‌شدند را به طور علنی اعدام و حذف فیزیکی می‌کردند. جدا شدن از این گروه، هزینه سنگینی برای این نیروها و خانواده‌های آن‌ها به دنبال دارد. نیروهای داعش به جنگ‌افزارهای در اختیار آن‌ها آشنایی کامل و مهارت کافی برای به‌کارگیری آن‌ها دارند. این نیروها توانایی رزم در شرایط جنگ شهری را دارند و یک نیروی چریکی

بسیار متحرک هستند. این موضوع نکته مهمی است که توجه داشته باشیم که مدافعان حرم در مقابل چه کسانی جنگیدند، افرادی که بسیاری از آن‌ها نخبه بودند. (ویکی پدیا

گروه‌های تشکیل دهنده

۱. لشکر فاطمیون
۲. یالواء فاطمیون: مبارزان افغانستانی لشکر فاطمیون، در سال ۱۳۹۰ش در یک گروهان شکل گرفت
۳. «Insight - Iran's elite Guards fighting in Iraq to push back Islamic State». reuters.com. Archived from the original on July ۱۵ ۲۰۱۵. Retrieved March ۱۸ ۲۰۱۵»
۴. به تدریج تبدیل به تیپ شد و از سال ۱۳۹۴ش با عنوان لشکر شناخته می‌شود (Iran. Al Jazeera. «Iran sent soldiers to fight in Iraq». aljazeera.com. (فاطمیون، شیعیان افغانستانی

مَا رَأَيْتُ إِلَّا جَمِيعًا

هیچ چیز جز زیبا ندیدم

هستند و هسته اولیه آن، اعضای «سپاه محمد(ص)» و «تیپ ابوذر» و همچنین افغانستانی‌های مقیم سوریه بوده‌اند

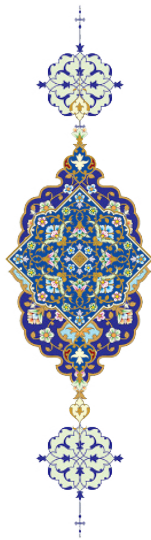
۲. حزب‌الله لبنان
۳. حزب‌الله سوریه
۴. سپاه بدر
۵. گردان لواء
۶. ابو الفضل العباسی
۷. نیروی قدس سپاه

پاسداران انقلاب اسلامی

۷. مستشاران ارتش جمهوری اسلامی ایران
۸. لشکر زینیون: مبارزان پاکستانی
۹. لشکر زینیون از گروه‌های در حال جنگ با نیروهای معارض سوری است و اعضای آن شیعیان منطقه شیعه‌نشین پاراچنار و برخی دیگر از مناطق

پاکستان هستند. (خبرگزاری تسنیم و رادیو فردا) و در سال ۱۳۹۲ش ایجاد شد. هفت تن از نیروهای عضو این تیپ، فروردین ۱۳۹۴ در قم به خاک سپرده شدند. (پایگاه خبری ندای اصفهان)

۱۰. گردان لواء ذوالفقار
۱۱. گروه عصائب اهل حق
۱۲. بدرالجناح العسکری

۱۳. سرایا السلام
۱۴. سرایاالخراسانی
۱۵. کتائب حزبالله
۱۶. حزبالله عراق
۱۷. کتائب امام علی
۱۸. کتائب سیدالشهداء
۱۹. حرکة النجباء (رادیو فردا)
۲۰. گروههای دیگر: به نظر می‌رسد گروهها و نیروهایی از مسلمانان کشورهای دیگر نیز در دفاع از حرم اهل بیت (ع) حضور

داشته باشند که آمار موثقی در این زمینه یافت نشده است. (ویکی شیعه)

مدافعان حرم در فرهنگ و هنر

نخستین جشنواره فیلم مدافعان حرم در خرداد ماه ۱۳۹۵ در تهران برگزار شد. اعلام اسامی ۲۴ فیلم مستند بخش مسابقه جشنواره فیلم مدافعان حرم، خبرگزاری (دانشجو)

کتاب «راه خانه ام را بلام»

نوشته مریم حضرتی است که توسط انتشارات خط مقدم منتشر شده است. عذرا شوقی همسر یکی از رزمندگان جنگ در سوریه است و در این کتاب ۱۵۰ صفحه ای روایتگر ۱۴ سال زندگی مشترک خود با فرید کویانی می‌شود و فراف و فرودهای یک زندگی ساده و عاشقانه را به قلم مریم حضرتی، پیش روی خواننده قرار می‌دهد.

«روایت زندگی ساده یک خانواده ایرانی در «راه خانه ام را بلام»». ایسنا. ۲۰۲۰-۰۶-۰۹. دریافت‌شده در ۲۰۲۳-۰۲-۰۲. ۱۵.

«آخرین خبر روایت یک آرماتور بند عاشق». آخرین خبر. دریافت‌شده در ۲۰۲۳-۰۲-۱۵. ۱۵-۰۲.

چهره دیگری از واقعیت‌های سوریه در «راه خانه ام را بلام». «تندیس میناکاری حاج قاسم». fa.

Behnegarsoft.com

(۲۰۲۱-۰۶-۳۰). «چهره دیگری از واقعیت‌های سوریه در «راه خانه ام را بلام» ایبنا». خبرگزاری کتاب ایران (IBNA). دریافت‌شده در ۲۰۲۳-۰۲-۱۵.

کتاب «رنج مقدس» نوشته نرجس شکوریان فرد و منتشر شده در انتشارات عهد مانا، حکایت دختری است که پدرش در مأموریت نظامی عراق و سوریه به سر می‌برد و به دلیل

موقعیت شغلی پدر و دوری و نبود او، دختر در تضادهایی بین خانواده و اجتماع دست و پنجه نرم می‌کند. این کتاب به چاپ هفتم رسیده است.

۱. «رمان «رنج مقدس» به چاپ هفتم رسید». خبرگزاری فارس
۲. «رمان «رنج مقدس» به چاپ هفتم رسید». تیپان. ۲۰ آذر ۱۳۹۶.

نتیجه‌گیری

مدافعان حرم با دشمن مبارزه کردند که اگر این‌ها مبارزه نمی‌کردند، این دشمن می‌آمد داخل کشور، اگر جلوبیش گرفته نمی‌شد، ما باید اینجا و در کرمانشاه، همدان و بقیه استان‌ها با این‌ها می‌جنگیدیم و جلوی این‌ها را می‌گرفتیم، در واقع این شهدای عزیز ما جان خودشان را در دفاع از کشور، ملت، دین و انقلاب اسلامی فدا کردند

تأمین امنیت نظام جمهوری اسلامی در خارج از مرزها، شکست بزرگترین فتنه قرن توسط مدافعان حرم، به نمایش گذاشتن جلوه‌های از تحقق بسیج اسلام (رزمندگان ایرانی، سوری، عراقی، لبنانی، افغانی، پاکستانی و آذربایجانی کنار یکدیگر می‌جنگیدند) و ... از دستاوردهای حضور مدافعان حرم در جبهه مقاومت هست

در ۲۴ اوت ۲۰۱۲، مشهد السقط (مزار محسن بن حسین) در منطقه المشهد حلب در سوریه، مورد حمله نیروهای مخالف دولت سوریه قرار گرفت و پس از آن بود که گروه‌هایی برای جلوگیری از تکرار این اقدام درباره حرم سکینه دختر حسین بن علی، اقدام به دفاع از آن کردند. تشکیل تیپ ابوالفضل العباس در عراق، و اعزام به سوریه برای دفاع از حرم زینب

بنت علی هم اقدامی بود که در بهمن ۱۳۹۱ رخ داد، اما استفاده از عبارت «مدافعان حرم»، اواخر اردیبهشت ۱۳۹۲ش در رسانه‌های ایرانی و فارسی‌زبان رایج شد

تفکرات نیروهای داعشی‌ها این بود که در فرهنگ آنها شکست و تسلیم معنا ندارد، در صورت شکست با افراد خاطی به شدت برخورد می‌شود و با مجوزهای شرعی، سربازان خود را به این علت اعدام می‌کنند

لشکر فاطمیون یا لواء فاطمیون، حزب‌الله لبنان، حزب‌الله سوریه، سپاه بدر، گردان لواء ابوالفضل العباس، نیروی قدس سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و... از گروه‌های تشکیل دهنده هستند

نخستین جشنواره فیلم مدافعان حرم در خرداد ماه ۱۳۹۵ در تهران برگزار شد. این نشان می‌دهد که مدافعان حرم در فرهنگ و هنر تأثیر بسزایی داشته‌اند

فهرست منابع:

۱. ایبنا؛ خبرگزاری کتاب ایران
۲. «روایت مشاور فرمانده سپاه کربلای مازندران از خان طومان». ایسنا
۳. پایگاه خبری ندای اصفهان
۴. تبیان
۵. خبرگزاری العالم
۶. خبرگزاری تسنیم و رادیو فردا
۷. سایت خبری رهبری
۸. مشرق نیوز
۹. ویکی شیعه

کانون قرآن و عترت دانشگاه شیراز برگزار می‌کند:

فراخوان دریافت آثار سی و یکمین شماره از فصلنامه فرهنگی

قرآنی طهورا

بامحوریت:

شهدای قرآنی منا

خواجه شمس‌الدین حافظ شیرازی و اثرپذیری اش از قرآن

وفات حضرت معصومه (س)

قرآن؛ بستر تعلیم نوجوانان

ولادت حضرت زینب (س)

میرزا کوچک خان جنگلی و تأثیر دین در مبارزات او

شهادت حضرت زهرا (س)

دانشجو؛ موذن جامعه

آخرین مهلت ارسال آثار: ۱۵ آذر ماه ۱۴۰۳

شما می‌توانید آثار خود را به آیدی @tavan۷۷۷ ارسال نمایید.

طهور

